Олекса МАКСИМЕЙКО

ОРАНТА

Олекса МАКСИМЕЙКО

ОРАНТА

Лірика

Київ
«Екслібрис»
1999

М17

«Оранта» — нова книжка відомого українського поета, якого у свій час підтримали Максим Рильський, Володимир Сосюра та Абрам Кацнельсон. До неї увійшла інтимна лірика про дружину, з котрою автор пройшов дорогами Великої Вітчизняної. Тут і вірші про голодне дитинство, про земляків — дотепних і кмітливих, серед яких судилося зростати і жити йому. Подано кілька перекладів з поетів дружніх народів. Вміщено і повоєнні рядки, що у свій час не потрапили до попередніх видань.

Автор безмежно вдячний щиросердому і відвертому голові правління «Українського кредитного банку» Юрію Івановичу Ляхові та друзям, які допомогли матеріально, щоб ця книжка побачила світ. В низькому поклоні схиляюся перед вами, добродії. Доля віддячить за вашу щедрість, дорогі мої побратими!

ISBN 966-7110-02-8

Зі сльозами на очах присвячую цю книжку
найщедрішій на добро моїй дружині
Галині ДМИТРИЧЕНКО.
Довічно з тобою, радість і біль мій.

Автор.

*   *   *

Тобі віддав красу й літа,
Душі вогонь негаснучий,
Моя любов, ясна й свята,
Мій смутку незникаючий.

Усе зробив, що міг зробить:
З моєю будеш мамою
Ти, мов калини стигла віть,
Лежать під сонця брамою.

А незабаром я прийду
Із солов'їним щебетом
Стрічати весен лунь-ходу,
Зігрітий квітів шепотом.

Не залишу тебе, о ні,
В селі в нас одинокою.
Була ти піснею мені,
Вік будеш співом спокою!

26.08.1999,
третя година ночі.

ЯК ЛЮБЛЮ Я ТЕБЕ

Україно калинна, Україно билинна,
Я до тебе моливсь і молитися буду.
Ти садами дзвениш, як весна солов'їна,
На виду у всього волелюбного люду.

І я вірю, що ти іще будеш багата,
Що здивуєш народ врожаями пшениці.
Буде мова твоя, мов казкова соната,
Чарувать трударів у степу і в світлиці.

В далеч гляну: поля миготять над Сулою.
Наливайко на смерть воював тут із ляхом.
Тут іскрились шаблі під веселки габою,
Солониця навкіл покривалася прахом.

Україно в боргах, ти світи годувала,
Твій чорнозем везли до Баварії німці.
Ешелони, мов скарб, солдатня проводжала,
Сумували в сльозах верби, наче вдовиці.

Як люблю я тебе, моя доле нещасна,
І діброви твої у мережках світанку,
Коли дальня зоря на тополі не згасла —
То спахне, то зника у прозорім серпанку.

Твоя слава луна, мов струна журавлина,
У блакиті життя ніжним чаром прелюду.
...Україно калинна, Україно билинна,
Я до тебе моливсь і молитися буду!

26—29.03.1997.

КРУТИ

Печуть мене Крути, стоять мені Крути
У грудях кривавим сталевим багнетом.
Російські матроси стискали, як спрути,
Голодних студентів під мороку тентом.

Та мужньо боролись незламні сміливці
За волю Вкраїни, за долю народу.
Зі смертю зійшлися в бою наодинці,
Як витязі грізні козацького роду.

Затримали натиск розгніваних, лютих
Вояк Муравйова, муштрованих вдосталь.
Скропили у вихорі смертної плюти
Юнацькою кров'ю засніжену постіль.

Вони не просили й на хвилю пощади,
Зустрівши вогонь кулеметного шквалу.
Трималися гордо поборники правди.
І рейки набатом гули по вокзалу.

О, як їх нещадно кололи штиками
Бездушні, жорстокі, як звірі, матроси.
Пливло надвечір'я гіркими сльозами,
І молодь лягала — покіс до покосу.

Їх сотні погибли, дитинно-красивих,
У січні в лихім вісімнадцятім році.
Над ними сумують жита у масивах
І реквієм жайвір співає на сонці.

Їм дякуйте, внуки — свободні, як птиці!
Звільнили і вас вони з «братніх» обіймів.
За рідну Вкраїну не тільки молиться —
Боротись вам треба в житті неспокійнім.

Щоб весни дзвеніли, п'янкіші од рути,
Стривоживши просинь веселиків летом.
...Печуть мене Крути, стоять мені Крути
У грудях кривавим сталевим багнетом!

1—5.10.1997.

НАЙРІДНІШІ БРАТИ

Фронтові побратими, звитяжці мої,
Ви в очах стоїте — і повік не забуть.
В чужині вас приспали атаки, бої,
Та у серці моїм вам безсмертними буть.

З вас не зрадив ніхто у піхоті мені,
І недоброго слова ніхто не сказав.
З вами разом ішов по жорстокій війні,
Задихавсь у боях, у кіптяві заграв.

Не забув я Осетії смертних руїн,
Її мудрих, ласкавих, огнистих очей,
Як горянка струнка на свічадах колін
Напувала з долонь прохолоди ключем.

Я упав — а навколо гриміла війна,
Вражі кулі дзижчали розлетами бджіл.
Та вона, як любов, як в барвінку весна,
Додавала снаги, мій тамуючи біль.

О, коли б не вона — я б не вижив ніяк.
Скільки сýдиться жить — буду дякувать їй.
Вона — мій рятівник, мій прещедрий кунак,—
В сорок другім спасла в крутії фронтовій.

Із Кавказу пішов, щоб до Ельби дійти.
На рейхстагу курнім свій автограф лишив.
Ну, а вас, дорогі, найрідніші брати,
Вкарбував у граніт взятих вами вершин.

Пронесу у майбуть через грані століть,
За двохтисячну даль, як бійців, пронесу.
Буду жити між вас, мов ранета суцвіть,
Передам юнакам смілість вашу й красу!

27—28.07.1998.

*   *   *

Каштани у цвіту... Мов свічі полум'яні,
У зелені рясній розвеснено палають,
Співають солов'ї, освідчившись в коханні,
А за вікном проспект мою тривожить пам'ять.

Двигтить свята земля... Тонкі й високі граби
У свіжості краси над яром зупинились.
І променів пучки прибрали в ранку фарби
Листочки молоді, що п'ють росинок вилиск.

У сорок першім тут солдати помирали
Й студбатівці між них сміливі, чорноброві,
Їм ставила війна в житті найвищі бали —
Фанерні зірочки, омиті в юній крові.

Каштани у цвіту... Мов стражі на проспекті,
В шоломах буйних крон стоять двома рядами.
А травень-чародій у сонця дивнім спектрі
Спокійно походжа між соснами й дубами.

Цю весну і мені схотілось привітати,
Відкрить усім вітрам в літах зболілу душу.
Реве, зітха проспект під гулу перекати,
А я з вікна дивлюсь, пригаслі очі мружу...

14.05—26.11.1997.

ЧИ МІГ ПОДУМАТЬ?

Ми зустрілись у Хелмі з тобою —
В чужину докотились бої.
Спалахнули серця в нас любов'ю,
Хоча куль шаленіли рої.

Десь гармати гули дальнобійні
І здригавсь у диму горизонт.
Я не думав тоді про обійми,
Та хмелів од серпневих красот.

Зеленіли кущисті алеї,
Сонце барвило неба зеніт.
Причаївсь на твоїй портупеї
Синьокрилий метелика цвіт.

Я стояв і не знав, що сказати.
Лиш дивився в очей глибину.
Ти погодилась подарувати
Мені вечора мить чарівну.

Як діждавсь того часу — не знаю.
Вже не чув, де гармати гудуть,
У пекельнім вогні небокраю
Побратимам продовживши путь.

Я до тебе ішов, як на свято.
І здалося раптово мені:
Наді мною кепкують солдати
В госпітальній важкій тишині.

Вийдеш?.. Сумнів породжував сум'ять.
Шурхотіло джерельце вужем.
Та чи міг я в той вечір подумать,
Що любов ми навік збережем?..

27.05.1998.

ХІРУРГ

З фронтового щоденника.

В Нейтомішелі* взимку в сорок п'ятім
Мені в шпиталі вгледіть довелося:
Ходив хірург в шинелі — не в халаті,
А Галя, медсестра простоволоса,

Записувала щось з його наказу.
Майор** високий. Строгий. Темночубий.
Солдатів розумів єством відразу,
Хоч був на вигляд стомлений і грубий.

А їх на другім поверсі у залі,
Що мала двісті а чи більше метрів,
В соломі до півтисячі лежало,
Стікавши кров'ю... Кожний отетерів,

Оглух од артнальотів, од бомбьожок,
Яких щоденно завдавали німці,
І кидались в обходу хитрий пошук —
Супроти смерті наші йшли сміливці.

Хірург сестрі пояснював, між іншим:
«У першу чергу слід оперувати
Не тих, що стогнуть від усіх сильніше,
А тих, котрі мовчать — запам'ятайте».

Почувши це — не міг і я збагнути:
В чому тут має бути заковика?
Майор промовив з виразом осмути:
«Різниця, мій дружище, є велика.

---

* Містечко на кордоні Польщі зі Східною Пруссією.
** Пайкін — хірург ХППГ-4348 69 армії.

Бо, хто мовчить — так трапитися може:
Він помочі не діждеться благої,
Не знаючи, що куля зловорожа
Ось-ось обірве серця перебої...»

Ходив хірург. Спокійний. Худощавий.
Шинель наопаш... Мудрий і суворий.
А перед ним були сини держави,
Які в бою не відали покори.

Їх мусить із обіймів смерті вирвать.
Зцілити мусить. Молодість вернути.
Щоб менше в світі виростало сиріт
Серед постійної нужди і скрути.

Він три доби не вийде із-за столу —
З операційної не вийде три доби він.
Коли ж скінчить роботу — напад болю
Ударить в груди, мов слоновий бивень.

І сяде на стілець, відчувши втому,—
Не в силі навіть кроку подолати.
З полегшенням лиш вимовить потому:
«Я все зробив, щоб вижили солдати!»

...Давно майор за обрій з журавлями
Відплив, лишивши спогади про себе.
Та ще живуть із внуками й синами
Ті, що тримали перемоги небо.

Їх не злічить, врятованих в шпиталі.
На жаль, про них не знатиме ніколи.
Вони — і ордени його, й медалі...

На цвинтарі — троянди й матіоли!

1—4.11.1997.

НЕКТАР ЛЮБОВІ

З фронтового щоденника

I

Я їхав і йшов до тебе
З Бохотниці в Холев'янку*.
Чуже вечорове небо
Затіяло лихоманку.

Завія в обличчя била
Колючим вогнистим снігом.
Та я, хоч уклякла сила,
Із вітром змагався бігом.

Летів, навіжений, яром.
«Спасибі» сказав панянці
За щиру пораду — марив,
Як вийти в село при балці.

Спішив одчайдушно лісом,
Затисши наган в правиці.
А хвища звивалась бісом,
Глузуючи наодинці.

Яка в мені радість квітла,
Коли за безлюдним трактом,
В наметі, під присмерк світла,
З тобою зустрівся раптом.

---

* Містечко і село в Польщі.

II

І ти попросила Катю —
Медичну сестру вродливу,
За тебе почергувати
В шпиталі у ніч бурхливу...

В холодній старій будові,
Під флейту полін в «буржуйці»,
Пили ми нектар любові
Й хмеліли од щастя буцім.

Тебе цілував я, люба,
Як, мабуть, ніхто й ніколи.
Аж вогнились повні губи
Й грудей цвіли матіоли.

Я так за тобою скучив —
Заснути не міг до ранку.
А вітер, як мудрий Тютчев,
Рядки підбирав на ганку.

Уперше тебе нагою
Відчув, немов Афродіту,
Наївною і простою...
Мені одному відкриту.

III

В ту ніч тільки ми обоє
Були на виду в мадонни,
Що поглядом, як рукою,
Хрестила облич півтони.

Журлива чужа богиня
Тоді мені все прощала.
Їй мантія ніжно-синя
Плечей обвила овали.

Я погляд її помітив,
Тобі не сказав ні слова.
Од щастя, немов од квітів,
Ти барвилась, тонкоброва.

Тебе я не міг тривожить,
Боявся в ту мить сполохать,
Бо радість хотів помножить —
До біса гріховна похіть.

У мріях тобі молився.
І ти тоді не збагнула,
Як звеснено я дивився
На тебе в завії гулах.

У Бога просив єдине:
Щоб ніч зимову продовжив,
Пекельну — моя провина!—
Та чисту, як образ Божий.

Уволю хотів напиться
З келиха юності, доле!
Бо доброта, мов криниця,
В тебе не гасла ніколи.

IV

Ти провела мене вранці —
Я повертався в частину.
В шумі тополь і акацій
В пам'яті ніс, як дитину.

Снігу накидало, снігу,
Вкрило поля білизною.
Зграя грачина відлигу
Слала у даль за собою.

Боляче глянуть... За Віслу
Йшов на плацдарм по заметах.
Ти мої повнила мислі
В намірах щирих, відвертих.

В довгім стояла бушлаті,
В сірій і ветхій вушанці
У чужині хитруватій,
Мов чаєня на полянці.

Я помахав на прощання
Сумно й тривожно рукою.
Може, ця зустріч остання
Дана для мене судьбою.

V

Боже, мій праведний Боже,
Чим заслужив її в тебе?
Ти — і надія, й сторожа,
Вірність моя і потреба.

Нащо послав мені, нащо
Цюю любов непорочну?
Битви роз'ярена паща
Знову готує всеношну...

VI

Соромно часом бувало:
Може, тебе не достоїн?
Хлопців хороших немало —
Кожний сміливець і воїн.

Ти ж мене вибрала перша
Серед бадьорих і юних.
Я отетерів, завмерши,—
Наче сп'янили ноктюрни...

VII

Вік прожили ми, солдатко,
Галко, Галино, Галинко!
В'їлась у душу, мов скатка,
Болість твоя превелика.

Як од хвороби-розгуби
Визволить, рідна сестрице?
Я ще не встиг, моя люба,
В очі твої надивиться!

19—28.02.1998.

* * *

Перу білизну... У лікарні
Моя Галина третій тиждень.
Минають дні важкі і хмарні,
У грудях болю ниє стрижень.

Перу білизну... Мов на фронті...
Але тоді був молодим я.
Щодня з солдатами в спільноті
В боях тонув у передзим'я.

Кавказ... Осетія і друзі...
Дивізіон... «Сорокап'ятки»...
І німці по нічийній смузі
Б'ють з кулеметів без оглядки.

Перу білизну... Про Галину
Думки зринають в неспокої:
Ну як вона у цю хвилину
В лабетах болісті тяжкої?

Скількох на фронті врятувала,
А хто ж тепер її врятує?
Тому все більш сумую з жалю
В годину розпачу крутую.

Всі лікарі чомусь байдужі,
І метушливі й неуважні.
До хворого в душевній стужі
Ідуть — життя чужого стражі.

Якби грошима так і сіяв
Од гардероба до палати.
А не даси — зневаги вияв
Угледиш на очах вирлатих...

18—19.01.1998.

* * *

І знов лікарня... Трудно в ній тобі
Удруге поміж хворими лежати.
Іти на прю із болем в боротьбі
В півтиші непривітної палати.

Важка недуга в груди уп'ялась,
І душить, душить, не дає дихнути.
І де підступна узялась напасть,
Тобі завдавши стільки горя й смути?

Ходжу, як очманілий... Кожний крок
Відлунює в душі моїй тривожній.
Кружляють в голові рої думок —
І як позбутись їх, бо всі тотожні?

Сьогодні ти сказала: «Не приходь!..»
Хоч знаю добре, як тобі там важко.
З вікна в палату свіжа прохолодь,
Бува, загляне, як весела пташка.

Не спала ти ні хвиленьки всю ніч,
Вона минула в привидах, в кошмарі.
Ридало серце, зболене всібіч,
Той біль вчувався в кожному ударі.

Та певен я: тобі всесильний Бог
І лікарі в нещасті допоможуть.
Ще не одну весну стрічать удвох
Ми будемо — хай думи не тривожать.

Простим ліричним словом доброти
Тебе, голубко, хочу я підтримать.
Серед зими квітують теж цвіти,
Як у маю — Супій, Сула чи Прип'ять.

Ти вернешся в мої обійми знов —
У чужині фронти нас поєднали.
Мене від куль спасла твоя любов,
Моя ж любов тебе врятує, Галю!

1—2.02.1998.

* * *

Ні сніжинки. Лютий. Двадцять друге.
Сонячно і тепло, як у травні.
І душа під променів хоругви
У літа викрилює днедавні.

Ніби хоче в молодість вернутись,
Вітром пролетіть на вороному.
Безмір шляху і краси розкутість
Увібрать в роздоллі степовому.

Груди степу виставить нарозхрист,
Пить озон, як пиво-мед із глека,
Пригадавши воїнів хоробрість,
Що приходять в помисли здалека.

Кароокий красеню, мій коню,
Ти неси солдата через пам'ять,
Щоб ніхто за нами у погоню
Не подумав кинутися навіть.

Попущу я сріберні вудила,
Волю дам, як вранішньому вітру.
Доля наша по фронтах ходила,
Розгубивши витязів по світу.

Сяйвом неба вишита попруга,
В ній звитяги пломеніють грані.
Ні сніжинки. Лютий. Двадцять друге.
Сонячно і тепло, як у травні!

22.02.1998.

СТРІТЕННЯ

Сьогодні Стрітення. Зима з весною
Стрічається... В снігу наш Голосіїв.
Дзвенять синиці під верби габою,
Немов перед появою месії.

І він мені крізь далеч небозводу
Ввижається в блакитнім омофорі.
Як той Христос, трудящому народу
Несе спасіння в янголів мажорі.

І вірю я, що і тобі, Галинко,
Додасть він сили і здоров'я вдовіль.
І ти обізвешся до мене дзвінко,
Бої згадавши за Голоби й Ковель.

Де відчайдухам, що вмивали кров'ю
Родючу землю під снарядів гули,
Життя вертала слова добротою,
І ласкою — яку єством всі чули.

Ти навхрест їх і впоперек бинтами
В операційній вміла сповивати.
В наметі в лісі, під заграв громами,
На мить старалась вранці задрімати.

О, як тебе солдати всі любили,
Бо ти їх лікувала й доглядала.
Бомбьожки їм вимотували жили,
Впивались куль пекучогострі жала.

Давно було це... Хто тепер повірить?
Та і кому ті люди зараз треба?
На ветеранів нелюд зуби шкірить
І цілиться шпирнуть ножем під ребра.

В лікарню йду побачиться з тобою.
Між лікарів немає чародіїв.
Ну, от і стрілася зима з весною —
Чека тебе в обійми Голосіїв!

15.02.1998.

* * *

Якими ще мені словами
Про тебе внукам розказати?
З пораненими юнаками
Була привітна і завзята.

Дарма, що подруги красиві,
А ти від них душею краща.
Ми молоді, стрункі, правдиві,—
Вважай, судьба моя пропаща.

Відразу я у тебе втюривсь
І закохавсь чомусь по вуха.
Любов на фронті, кажуть, дурість,
Бо серця й розуму не слуха.

Давно було це... Ой, давно вже.
Незручно згадувати навіть...
Відходить військо зловороже,
А нам любов молебень править.

Посеред лісу дзвонять дзвони —
За Хелмом наші б'ють гармати:
Дивізії та батальйони
Женуть арійців біснуватих...

Через життя камінну гору,
Мов через кряжі й перевали,
Ми пронесли любов негорду,
Сподвижнице моя зухвала!

14.08.1998.

МОЛЮ

І знов тобі важко, і знов тобі тяжко,
Моя незрадлива судьба і журба.
Душі не навчився давати поблажки —
Іде за життя непроста боротьба.

Труджусь до півночі, а ляжу — сумую,
Бо мучить недуга жорстока тебе.
А я ж тебе знаю таку молодую,
Що навіть повірить не можу тепер.

Була ти весела, була ти вродлива,
Гордивсь я тобою, як разом ішли.
Нам заздрили сестри — суворі на диво:
Солдатам життя зберігати могли.

Приїду до тебе — і більшого щастя,
Як стрітись на хвилю, здавалось, нема.
Дарма, що майор говорив мені: «Баста!
Гулять не дозволю — робота дійма!..»

Та кожного разу, як страшно ставало,
Ти, наче Феміда, мене берегла.
Біда спохмурніла умить відступала,
Коли до мого доторкалась чола.

Тепер тобі важко, всивіла ромашко,
Та я із тобою, ночами не сплю.
Віддам тобі серце своє без острашки...
«Врятуй мою долю!..» — я Бога молю!

20—21.11.1998.

В РОБОТІ МИ ЖИЛИ

Тепер удома ти — привіз я із лікарні,
Наперекір важким, страшним недугам.
Щодня відвідини мої були немарні,
Бо ти для мене є надійним другом.

Лягла відпочивать у стишеній кімнаті,
І я боюсь, щоб знов не розбудити.
Складаю спів тобі в замріянім завзятті
З невишуканих слів, п'янких, мов квіти.

В роботі ми жили, багатими не стали,
В нас друзів не було — не ставив чарку.
Бо заробляв на хліб і на кришеник сала
Рядками, що в душі дзвеніли зранку.

Галинко, не сумуй, хоч в недруги пошились
Усі, кого любив роки відверто,
Кого я цінував за мудрість і за щирість
І не ходив між них ніколи фертом.

Бувало, помилявсь і пив гіркоту зради,
І хрест важкий несу в життя бедламі.
Дивився і дивлюсь в розумні очі правди,
Зарадить як мені народній драмі?

Вкраїна у сльозах, журлива матір Божа,
Як грішниця — нага, поглянуть сором.
Обдерта до рубця, на куртизанку схожа,
Що в розпачі стоїть, мов за притвором.

Не зна: куди іти і що робить — не знає,
За пруг тисячоліть із чим перейде?
Грабіж, розбій, обман у розпалі відчаю,
А люди всі мовчать, неначе смерди.

З тобою на фронтах ми за Вкраїну бились.
Невже тепер вона впірне у прірву?
Я згину, а в панів просить не буду милість
І в ноги не вклонюсь повік банкіру!

14—17.03.1998.

КОЛИ Б Я МІГ

Осінній день... Осінній і холодний...
І наскрізь вітер здосвіта пронизує.
А звичай здавна приберігсь народний:
Вітать жінок — є добродійства рисою.

В цей день і я, любов моя довічна,
Тобі одній дарую з хризантемами
Одверте слово, пломінне й ліричне,
Ущерть наповнене думками ревними.

Нехай воно, вогнем єства зігріте,
Надією тебе завжди підтримує,
Щоб пам'ятала, мій священний світе:
Без тебе стану тінню я незримою.

Через війну пройшли ми, заповзяті,
Боями в купелі огненній хрещені.
Збагнули біля Ельби в сорок п'ятім:
Слідів од куль — немов дірок у решеті.

Ой, кулі, кулі!.. Скільки їх летіло!..
Дзижчали над окопами й кюветами.
І кров гаряча квітла потьмяніло,—
Найкращі друзі падали безсмертними...

Вернулись ми в обійми України,
Що вистояла у двобої з ворогом.
І людям волю принесли, дружино,
Пропахлу волю артнальотів погаром.

Піввіку проминуло, слава Богу,
А ми живем, калічені, тавровані.
Та не зважай на літ пересторогу —
Життя спливло, як вирування повені.

Коли б я міг зцілить тебе любов'ю,
На прю сміливо став би із недугами,
Щоб розлучилась ти навік з журбою,
Окрилена свободності хоругвами!

З тобою разом після ювілею
Ще не одне я літо перелітую.
І засвічусь досвітньою зорею,
Бо ти для мене стала Афродітою!

30.09--4.10.1998.

* * *

Спокоєм диха листя на вишні —
Червоне.
Хто ж тебе, люба, в місячній тиші
Пригорне?

Сяють, промінять краплі, мов роси,—
Вогнисті.
З вікон стікають осені сльози,
Як вистіг.

Юність не вміли ми шанувати
В походах.
Доля нам слала трави кошлаті
В болотах.

Воду пили ми з колій, з копита —
Рожеву.
Падали з криком в спалене жито,
Як в мерву.

Кличе полеглих, мов чародіїв,
Лиш згадка.
....Хто ж, окрім мене, тобі зрадіє,
Солдатко?

25.10.1996—29.10.1997.

* * *

На тебе важко вже дивитись
У ці страшні від болю дні.
Бунтує, як весною Світязь,
Душа стривожена в мені.

Ну, чим допомогти я зможу,
Розгублений і мовчазний?
Цінить хвилину треба кожну,
Мов гаю подих весняний.

А я не вмію, не навчився,
Та й не навчуся вже тепер.
Моєї юності сестрице,
Ти завжди в привиді химер.

Життя і смерть... І ти між ними —
Невтішна, стомлена, бліда.
І смерть глузливими очима
На тебе скоса погляда.

Я все зроблю, моя єдина,
Щоб ти міцніла день за днем.
І спалахне життя жарина
Святого зцілення вогнем!

6.06.1998.

* * *

Все про війну та все про тебе
Пишу, мого життя любове!
Літа шумлять, як гриви стебел
Серед пшеничної обнови.

Летять... Ні, ні, вже пролетіли.
Їх не догнать, не повернути.
І карка ворон споважнілий
Перед вікном в розливі рути.

Не каркай, вороне, не каркай,
Не додавай дружині болю.
Життя дотліє, мов цигарка,
З балкона кинута спроквола.

Та все даремно... Ми з тобою
Жили — а скільки будем жити?
Так мало вділено судьбою
Років у видзвоні блакиту.

А ворон каркає під вечір
В зеленій повені каштана.
Мов перед з'явою предтечі —
Нас окриля життя осанна.

8.06.1998.

* * *

З кожним днем втрачаєш сили,
Що ж мені робити?
Розкажи, дружино мила:
Як у світі жити?

Ляжу спать — ніяк не спиться.
Устаю ночами.
Б'є дошкульно пропасниця
Остраху бичами.

Йду до тебе, придивляюсь:
Чи сидиш, чи спиш ти?
І така проймає жалість...
Думи злі, облиште!

Бо не в силі, бо не в змозі
Помогти тобі я.
На твоїй важкій дорозі
Люта хвища віє.

Як тебе зцілить, Галино,
Хто мені підкаже?
Зацвіла б в снігу калина
Під сусідство враже.

Як мені життя роздолля
Розгадать секрети?
Спи, мій болю, моя доле,
Не лишай мене ти.

21.11.1998.

* * *

Ой, недовго вже, недовго
Нам топтати ряст.
На плечах життя нового
Ми — як той баласт.

Вчора лікарка сказала:
«Щоб готовий був.
Йде дружина до причалу
Під недуг журбу.

Пухнуть ноги... Два інфаркти...
Тиждень проживе.
Фронтового серце гарту —
Де ж узять нове?..»

Бачу сам... Тому і плачу...
День і ніч в сльозах.
Не надіюсь на удачу —
Жах стоїть в очах.

Жити як мені без тебе,
Зіронько моя?
Сонце згасне серед неба —
Хто без тебе я?

Не лишай мене, мій світе,
В пору грозову.
Будеш ти зі мною жити,
Поки я живу!..

25.03.1998.

1999

Три дев'ятки — що вони пророчать
У житті мені на цілий рік?
Радості прихід би не зурочить
Під годин стривожених потік.

На душі так гірко і так сумно.
Судиться мені що пережить?
Все потрібно зважити розумно,
Кожну поціновуючи мить.

Галю, Галю, що мені з тобою
Принесе обшарпана судьба?
Мрії переслідують юрбою,
Чим здивує завтрашня доба?

Давить в грудях, не дає дихнути,
Кілька кроків важко подолать.
Болі душу обвили, як спрути,
Ходить смуток назирці, мов тать.

Три дев'ятки — люди всі радіють,
Рік Новий готуються зустріть.
А у нас мовчання струни піють,
Навіть не дихне ялинки віть.

Та надія жевріє, мов іскра,—
Змилується, може, далебі.
Й на вершечку життєвого вістря
Подарує зцілення тобі!

28.12.1998.

ГОЛОС ВІДЧУВАЮ

Зробилась нині, як стеблинка.
А я ж тебе міцною знаю,
Закохану в життя, вкраїнко,
Веселу й щиру в чужім краю.

Любов'ю сповнену, кремезну.
Ти не боялася морозів
Тоді, як я, бувало, мерзну
У лісі, між крутих заносів.

У кирзаках ти, у бушлаті
Ідеш, накинувши наопаш.
Аж сосни хмуряться лапаті:
«Одумайся, хворобу схопиш...»

В палатку грубу, як в палату,
Спішиш крізь темінь вечорову,
Супроти хвищі перекату —
По відчуттю й солдатів зову.

Вони на тебе ждуть-чекають,
Ти їхня совість і надія.
Скалічені в бою, страждають,
А зайдеш — не один зрадіє.

Як в тебе сили вистачало —
Хірург і сестри дивувались,
Коли котрийсь звертався: «Галю!..»,
Твою шануючи зухвалість.

Вкраїнське слово краще ліків
Було для них — воно, як пісня,
Лунало в сяйві рідних ликів,
Які ввижалися опісля.

З Лубен летіло а чи з Ічні,
Торкалось вуст, неначе мати,
Що у скорботі цілорічній
Не перестала сина ждати...

Зробилась ти, немов стеблинка,
А я ж тебе міцною знаю.
І голос, що джерелив дзвінко,
Як в молодості, відчуваю!

4—7.02.1999.

ПРОБАЧ

І знов холодна осінь, як примара,
Обтрушує каштани за вікном.
Бринить над ними журності гітара,
І листя пахне визрілим вином.
А ти до мене — ми вродлива пара,
Торкнулася, мов горлиця крилом.

Ну як твій біль я можу вгамувати?
В цей день на мить згадаємо давай
Важкі фронти, криваві медсанбати
І друзів, стерзаних війною вкрай.
Я й досі чую: «Старший лейтенанте,
Добий мене — стражданням не карай...»

В забрудненій тритонці на соломі
Без рук, без ніг лежало скільки їх!
Вони в боїв несамовитім громі
Згубили смілих ратників своїх.
Й самі упали — подвигу свідомі,
В путі до Ельби, начебто на гріх.

А він блага: «Добий мене, мій брате!
Наган скоріше вирви з кобури —
Останню просьбу вдовольни солдата,
Щоб не стогнали в пам'яті бори.
В крові я весь. І ніг не відшукати —
Жбурнули в пломінь вибуху вітри...»

Не міг я вперше виконать наказу,
Хоч старший був од мене капітан.
Машина з ходу приглушила фразу,
І куряви завихрився туман.
Але образа вдарила відразу,
Немов кривий у спину ятаган.

...Пробач, що нині споминів отара
Нахлинула, як бою бурелом,
Не був ніколи у житті я скнара —
Тебе вславляю пристрасним рядком.
І знов холодна осінь, як примара,
Обтрушує каштани за вікном!

11—12.10.1997.

ОРАНТА

Не можу залишить тебе й на годину,
До Спілки піти, щоб відзначити дату
Свого побратима у радісну днину —
Вклонитись поету, вклонитись таланту.

І це вже не вперше. Рік другий почався,
Як грізна хвороба тебе прикувала
До ліжка, дружино!.. Спіткало нещастя —
І пісня замовкла на літ перевалах.

Я навіть не думав, ніколи не думав,
Що так невпізнанно скалічити може
Тебе, моя зоре, жорстока недуга,
Затьмаривши небо над нами погоже.

Які мрійнолиці були ми з тобою,
Коли з чужини повернулись додому.
Нас літо зустріло у згарищ прибої,
Знімаючи з вроди фронтів перевтому.

Лиш ти прихистила і вивела в люди
Стрункого, мов явір, мене, лейтенанта.
А я, необачний, добра карборунди
Не вмів цінувати, блаженна Оранта!..*

За все, що зробив я, що маю зробити,
Тобі вдячний буду, навіки єдиній.
Тому і не можу саму залишити
Хоча б на годину, мій квіте осінній!

8.01.1999.

---

* Оранта — в середньовічний період іконографічний тип Богоматері.

ЖДАЛА

Племіннику, мій невгамовний Гриша,
Болить твоя образа, ніби грижа.
Мене мовчанням ти своїм образив,
Хоч не якийсь невіглас довгобразий.

І все тому, що бідний я зробився,—
Не рекетир, не злодій і не вбивця.
Живу на пенсію, ходжу у магазини
З благенькою торбинкою щоднини.

Тобі ж, коли приїдеш випадково
В захмарення стуманене зимове,
Не можу дать нічого на дорогу,
Куплю квиток лиш, вдавшися до боргу.

У мене хвора не встає дружина.
Якби ти знав, як ждала, мов дитина,
Вона од тебе на Різдво ковбаски,
Немов здоров'я, що цінніше ласки.

Ти не прислав і не спромігсь приїхать,
Хоч нас життєва змучила безвихідь.
Я ж сорок літ все тяг, як міхоноша...
Воскресли б мама — плакали б, хороша!..

22—23.02.1999.

НЕ БУДЕШ В ОБИДІ

Я прославив тебе, оспівав я тебе,
Ти не будеш на мене в обиді.
Усього лиш поет, невелике «цабе».
Долі наші однакі обидві.

Скільки років уділить Господь у житті —
Буду вірші ліричні писати.
Ти дружиною стала в горнилі фронтів,
Шанувала й шануєш, як мати.

Та пробач: я нещирим з тобою бував.
На дорозі життєвій траплялись
Крутояри, баюри за цвітом купав,
Молодечого розпалу шалість.

Ти на плечі дівочі відважно взяла
Нелегку у житті своїм ношу.
Невтомима, кмітлива, як рання бджола,—
Тим здолала дорогу найдовшу.

Прожили ми життя... Все удвох та удвох...
Крізь туман увижається фініш.
На розпутті стою, мов смішний скоморох,
Літ воєнних ніде не подінеш.

Небо сяє над нами ясне, голубе.
Ще ніхто з нас душею не знидів.
Я прославив тебе, оспівав я тебе,—
Ти не будеш на мене в обиді!

29—30.07.1998.

* * *

З фронтового щоденника

Не жалів я себе, не жалів,
І не міг за боями жаліти.
Слали нам голосами джмелів
Кулі вражі смертельні привіти.

З ад'ютантом компблку ішли
За горбами по стежці міжгірній.
Кулі грізно дзижчали з імли,
Пригинали нас в тиші вечірній.

Мій наган у новій кобурі
Свого часу чекав, неборака.
Лиш трасуючі, мов попурі,
З-під небес миготіли усяко.

Гордочолий притихнув Кавказ.
На КП ми ішли з ад'ютантом.
І, здавалось, нікого, крім нас,
Не було під наметом зірчатим.

17.08—22.11.1997.

* * *

Десятки літ шука вас, друже,
Нога, відтята в медсанбаті.
А за плечима свище стужа
Й морози юрмляться кудлаті.

Шука нога вас, мов дитина,
Але довіку вже не знайде.
Над нею в Пруссії хмарина
Сплива, немов соната Гайдна.

Ви прожили життя бурхливе
Із гордим виглядом обличчя.
Давно дожата щастя нива,
Й ніхто в дорогу не покличе.

Нога, нога... Півсотні років
Йдете без неї по Вкраїні.
Вона ж при сосні при високій
Стрічає весни журавлині!

12—22.11.1997.

ОЗОВИСЬ

Сорок шостий. Осінь. Холодно. Вокзал.
І мигичка сльози, мов на сито, сіє.
Потяг вже підходить у напрузі шпал.
Скільки тут народу — кожен їхать мріє.

Кинувся спрожогу до вагонів люд.
Крики. Давка. Сварка. Потяг суне стиха,
Поручень знайшов я... Рейок мовкне гуд...
Ледь держусь рукою — не позбутись лиха.

Зірвано палатку й сумку польову.
Вже по них колеса, як ножі, пройшлися.
Я назустріч смерті в безумі пливу,
Висну між вагонів, зовсім розгубився.

Та рука солдатська схоплює мене —
Гімнастерка горло боляче здавила.
Ніг своїх не чую... Мариться страшне...
Вирвала з кошмару молодеча сила.

За єдину хвилю все це відбулось...
Осторонь зіщуливсь на вузькім пероні.
Велетень русявий з докором якось
Дивиться у вічі, переляку повні.

А товпа вирує, мов прибої хвиль.
Я сказать не в змозі слова, ні півслова.
В розпачі здригаюсь, наче птах без крил.
І воложить плечі мряка вечорова.

Хтось подав діряву сумку шкіряну.
Плащ-палатка в бруді, зім'ята, подерта.
Не сказав: «Спасибі!..» в мить оту жахну
Я рятівникові... бо душа — як мертва.

З Харкова на Київ слалась путь мені.
За ніч ні хвилинки не зумів заснути.
Вижив у пекельній, у страшній війні —
Тут же розчавили б грім-вагонів спрути...

Сплинуло півсотні а чи більше літ.
Я ж тебе, сміливцю*, позабуть не можу.
В пам'яті зринаєш і тепер чуть світ —
Силу відчуваю, як щедроту Божу.

І, якщо сьогодні ти між нас живеш,
Озовись — навіки станеш рідним братом.
Пломенить у серці твій огонь, мов креш.
Хай Вкраїна знає: справжнім був Солдатом!

7—10.08.1998.

---

* Протягом багатьох років збирався написати. Але завжди відкладав, не знаючи, як розповісти про подвиг високого, широкоплечого блондина — демобілізованого фронтовика, який врятував мене у найтрагічнішу мить. Жалкую, що, будучи в стресовому стані, не записав ні його прізвища, ні адреси. Тож хай цей вірш буде пам'ятником людській хоробрості і доброті. *(Прим. автора).*

НА СПАСА

Приїхав я у серпні в сорок п'ятім —
Від Ельби непривітної приїхав.
Палало сонце в небі синюватім,
Село мовчало в згарища огріхах.

Воно жило життям голодним, вбогим.
У церкві мама яблука святили.
Хтось їм сказав, що з їздовим безногим
В чеканні біля хати ми сиділи.

Як бігли мама, як спішили мама,
В сльозах рясних не бачили стежини,
Щоб стріти помужнілого з літами,
Живого сина з дальньої країни.

Через місток, через пісок пекучий,
Мов чайка, задихаючись, летіли.
Зривався голос, з юності співучий,
І яблука свячені розгубили.

Здавалось, не було стежині краю,
Що в споришу виднілась переливах.
Та ось до двору мама підбігають,
Простягши руки для обійм щасливих.

І ми зустрілися... Не міг ні слова
Од радості промовить у ту хвилю.
Вони в сум'ятті щирої розмови
На груди впали, всупереч безсиллю.

Я говорив: «Доволі сліз, не треба...
З війни, як з того світу, повернувся».
В очах блакитилась прозорість неба,
З-під хустки квітло пасмо сиворусе.

Поцілував його в житті уперше —
Уперше вгледів сивину у мами,
Пекучі краплі непомітно стерши,
Які з очей спливали ручайками.

«Приїхав Олексій до Олентини...
Він — офицер!» — куток гудів на Спаса.
А я дививсь на Маму, як дитина...
Вони спасли — не я од смерті спасся!

10—14.05.1999.

НАГОРОДА НАЙВИЩА

А мороз припіка. Очі скліплює інієм.
Ні дихнуть, ні ступить, хоч вертайся до хати.
Знов робота чека. Що із зошитом вимрієм?
Молодик за вікном вийшов зорі стрічати.

І вони — як свічки над лунким Голосієвим
У лампадах промінь — спробуй їх полічити.
Один одного ми із відвертості виявом
Розумієм без слів... Стоїмо нарочито.

Звідки знати йому, що в цім гаї суворому
В сорок першім лягли мої праведні друзі.
У ярах у багні, іще й досі багровому,
Їх замовкли серця при струмочковій тузі.

Вже давно лебедять матері поза обрієм,
А синочків нема — так від роду судилось.
Ми в боргах у світах та чорнозем розорюєм.
І свободні навік, не жадливі на милість.

Скільки років пройшло, а ще скільки протопає!
Люди краще від нас жити будуть, напевне.
Та не зможуть забуть і Полтави, й Тернополя,
І курганний Донбас — їхня кров не померкне.

Голосіївський гай верховіття знаменами
Над проспектом підвівсь при стожарах північі.
Він на варті стоїть, розмовля з безіменними,—
Настигали бійців кулі, нібито гончі.

А дівчата стрункі, не заквітчані веснами,
Одцвіли в самоті без любові святої.
І не стали вони у сімнадцять принцесами —
Вірні суджені їх йшли на смерть, як герої...

Молоді диваки, із косичками й патлами,
В вас на грудях хрести. А чи Бог є у грудях?
Ви спасибі скажіть тим, хто гинув під залпами
Батарей німчури, щоб вам жити, як людям.

Ви спитайте у тих, що з війни повернулися:
Як для них дорога завойована тиша.
Лиш тоді збагнете, що життя — це не вулиця,
А для кожного з нас — нагорода найвища!

23—25.12.1998.

* * *

Така краса, що словом не сказать,
Не передать душею на папері.
Я знову за столом, труджусь уп'ять,
У свіжість ранку відчинивши двері.

Так, певне, суджено мені в житті.
Не гніваюсь на долю анітрохи.
Встають у пам'яті фронтів путі,
По них солдати йшли — сини епохи.

Про них я мушу — скільки стане сил! —
Розказувать нащадкам гордовитим.
Вони мільйони по собі могил
Залишили, щоб гони квітли житом.

А я не можу й досі їх забуть.
Тепер таких між молоді не стрінеш.
Вони в безсмертя витязями йдуть,
В тумані літ свій поминувши фініш.

Я совістю покликаний служить
В полку піхотнім службу надстрокову.
За них в житті цінити кожну мить,
Ночами викликать їх на розмову!

9.06.1998.

ВРЯТУВАЛА

Копав протитанковий рів за Лубнами
І я в сорок першім, глибокий на диво.
Вкривались долоні жарин пухирями
І пальці набрякли під крові приливи.

Були поміж нами жінки і дівчата,
А я тільки-тільки медшколу закінчив.
І вергав лопатою землю завзято,
У вітра, здавалось, невтоми позичив.

В санстанції місяць уже працював я —
Сподобався чимось крутій Завгородній*.
А дні відлетіли, мов ластівок зграя,—
Пішов на фронти у колоні піхотній...

Лишав за собою з тяжкою війною
Мільйон кілометрів, а може, і більше,
З Кавказу пройшов сумоти чужиною,
Землі не зустрів од своєї рідніше.

Повсюди окопи, траншеї повсюди
Копав — та вернутися мріяв додому.
Ніхто не лічив їх під «Юнкерсів» гуди,
Що й нині вчуваю з ударами грому.

О, земле родюча в полях за Лубнами,
Тебе в сорок першім навчивсь я любити.
В долонях твердих запеклась пухирями,
Мене врятувавши у клекоті битви!

1—2.04.1999.

---

* Завідуюча райвідділом охорони здоров'я.

КОЗАЧКА

Згадав, козачко, знов про тебе,—
Війни привиділась година.
Жарке за Доном гасло небо
І причахала млості днина.

Ми відступали... У станиці,
В дворі у вашім відпочити
Спинились на ніч... Наодинці
З тобою стрілися, як діти,

Біля воріт, біля паркану...
Була напрочуд ти красива.
Такого звабливого стану
Не бачив я в житті, можливо.

Губ малинових пелюстини
В промінні вечора палали,
Неначе розквіту жоржини
В канві сріблястого кришталю.

Брудна пілотка набік в мене.
Я в гімнастерці полинялій
Про щось розказував буденне,
Зрадівши зустрічі нежданій.

А ти очей не зводиш, бачу.
Мені пішов лиш двадцять другий.
Твою не міг збагнути вдачу
Солдат з полтавської округи.

Ти запросила до кімнати,
Коли зірниць панікадила
Над горизонтом пелехатим
Липнева нічка засвітила.

Я відмовлявсь, казав: «Не зручно!..»
Біля машини ждали друзі.
Та відчував: серця співзвучно
Дзвеніли, як пташки в галуззі.

Але твоїй скорився волі.
Зайшов. Напивсь води із кухля.
Для мене ти послала долі,
Бо спека в хаті не ущухла.

І поруч теж лягла спокійно.
Відчув тепло руки легкої.
Затрепетало серце рвійне,
В ту мить захмелене тобою.

За кожним подихом і рухом
Із ліжка теща слідкувала.
Та народився я не зухом —
Й ніяковів чомусь немало.

А місяць, ніби нарочито,
Освітлював ясніш долівку,
Вбирав химерних тіней квітом
В русявих кучерях голівку.

Мовчав я, стримуючи слово.
Боявсь торкнутися вустами
Дівочих вуст по юні зову,
Що відчувала тиші гами.

Устав, зіславшись на спекоту,
Пішов під зорі до солдатів,
Що спали покотом достоту —
Стояла вишня в них на варті.

Пробач, що навіть поцілунку
Не залишив тобі на пам'ять.
Бува солодший він од трунку,
Що радістю обличчя збарвить.

Ледь світ ми з вашої станиці
Поїхали, козачко мила!
Ворожих орд криваві вбивці
Повзли, мов туча грізносила...

Де ти тепер?.. Недоля-доля
Яка тобі в житті судилась?
З країв кубанського роздолля
Хоча б вві сні коли з'явилась.

Щоб ми зустрілися на хвилю
Через поля, мов через броди.
Війна мені підбила крила,
Чарівність виснажила вроди.

Але дарма... Пречиста сестро,
Чужа, далека та красива,
Хоч усміхнися — років верстви
Здолай, немов ранкова злива.

Розвесели цвітінням крину
І освяти вогнем любові,
Щоб сяяли Вкраїни сину
Козачки очі барвінкові...

17—31.12.1997.

* * *

Нестримно лине час... Минає майже рік,
Як ти від нас пішов, мій брате, рідний мій.
І я не в силі, ні, спинити днів потік,
Щоб стрітись, як раніш, у хаті чепурній.

Жили якось не так: чого — і сам не знав.
Байдужим був завжди до мене ти чомусь.
Зі мною не родавсь, коли в диму заграв
Про тебе між атак розповідав комусь.

У вірші виливав і біль, і розпач свій.
Гордивсь, що старший ти, що ти у мене є.
Котився по землі важких боїв сувій,
Як відгук батарей через життя моє.

Тепер, коли нема, коли ти відійшов
За обрію межу, за мороку туман,
Я згадую тебе, в очах стоїш ізнов.
Болить моя печаль, немов душа од ран.

Ти в окупації ні разу не згадав
Про мене в плині днів: де я і як живу?
Від мами лист прийшов, і смуток, мов удав,
До болю горло стис — при людях, наяву.

Здригнувсь я, затремтів, не вірилось мені,
Що може буть таким зазнайком рідний брат.
Хурделила зима на Віслі, в чужині,
І ми взяли плацдарм під стогони гармат...

Простив давно тобі я гордість, як вину,
Лиш в пам'яті живе гіркий матусин плач.
Ти думав: не вернусь, не перейду війну,
Та виніс кінь судьби мене з боїв навскач!

4.06.1998.

НЕ МАВ СПОЧИНУ

Цикл

1. ПОВЕРНУВСЯ

I

У березні у тридцять першім році,
Арештувавши Рильського Максима,
Вели, як «ворога», в людськім потоці
По Києву... Жорстокість невгасима.

З Бульйонської* вели через Хрещатик
В Лук'янівську тюрму. Сувора пильність.
Пливли сніжинки плетивом хрещатим
І на обличчі росами світились.

Поет ішов, пригнічений, між стражів.
На нього люди озирались мовчки.
Усе минуле в пам'яті він зважив,
Перебирав поезій квіт-рядочки.

Невже не так, не так вони звучали?
В чому і де він помиливсь чи схибив?
Думки минали юності причали
Серед романівських глухих відшибів.

* Тепер вулиця В. Боженка.

Не міг збагнуть, не міг знайти причини.
Йшов під гвинтівками, як в лихоманці.
А під очима двох сльозин перлини
Тремтіли, хоч стирали вкотре пальці.

II

Тюрма... Поет у камері між в'язнів.
Їх сім таких же, як і сам, нещасних.
На допити їх возять в страху в'язів
В машинах засекречених вантажних.

Міняються жорстокі й хитрі слідчі —
Та суть питань лишається незмінна.
Вони були безглузді, політичні,—
Брехня, мов кобра, дибилась, єхидна.

Півроку мучили в тюрмі поета —
Мерзотники знущались, як хотіли.
Він — безневинна кадебістів жертва!—
Вернувся ледь живий і посивілий.

III

Про ті півроку вже поет ніколи
Не говорив, не міг він говорити.
Дні пролітали за вікном, як бджоли
Серед левади в пошумі рокити.

Весь вік прожив у каторжній роботі.
За десятьох, не знаючи спочину,
Трудився він до півночі у поті,
Козацьку прославляючи Вкраїну!

15—24.01.1999.

2. ДОБРОТА

Завжди схилявсь і, поки буду жити,
Схилятимуся перед добротою.
Поетом Рильський був талановитим,
З душею і відвертою, й простою.

При стрічі з ним, признаюся, бувало,
Розгублювався я — мав роки сина.
Одного разу під краплин хоралом
Із лекцій повертався. Гасла днина.

Назустріч поспішали перехожі,
Осінньою стурбовані сльотою.
На тротуарі в пальтечку негожім
Стояв дідусь з простертою рукою.

До нього підійшов і зупинився
Максим Тадейович — худий, змарнілий.
(Над ним пройдоха всяк тоді глумився,
Шамоти і Смульсони шаленіли).

Поет дістав троячку із кишені
Й поклав прилюдно старцеві у руку.
Той нахилився у поклоні чемнім —
Сльоза холола на брудному бруку.

Поет пішов повільним, тихим кроком,
Віддав останнє, що було, можливо.
Вертався в рідну хату сумнооким,
Про все забувши в мрійноплині живо.

Коли ж спитав я в старця перегодом:
Чи знає він, хто гроші дав великі?
Той відповів: «Не рівня, видно, гордим,
Хоч сам не має путніх черевиків...»

«Це Рильський наш — поет і академік!»—
Сказав я і почув: «Спасибі Богу!
Душа прещедра... Не лихий святеник...
Хай він в житті не знатиме острогу...»

26—28.01.1999.

3. НЕ ЧУВ ЗЕМЛІ

В літа студентські повоєнні
Звела мене примхлива доля
З поетом, що в труді натхненнім
Вкраїни славив бідну волю.

Прийшов я з віршами до нього —
Із фронтових привіз баталій.
Читав уважно якомога
Він в подиху моїх медалей.

У двох поезіях щось правив
(На пам'ять правки ті лишив я!),
В красі вечірньої заграви
Сказавши під щедроти вияв:

«Пишіть, студенте, час покаже.
Вважаю: варто вам писати...»
Я повертавсь на крилах майже
З його привітної кімнати.

Удруге, боязко прийшовши
(В малому працював журналі!),
Подав йому в клітинку зошит,
В якому крізь туман печалі

У віршах молодість дзвеніла.
Він спохватився: «Чи не про вас я
В рецензії писав зраділо,
Бо власний голос відчувався...»

І я поклав «Щасливу юність»*
Йому на стіл — просторий, довгий.
Сполохати боявся чуйність
І взнати присуд застороги.

А він спитав: «Як живете ви,
Чи хату маєте у місті?..»
На те запитання миттєве
Не знав, що маю відповісти.

«З дружиною у гуртожитку
Живу на станції Петрівка».
Поет узяв щось на замітку.
І я пішов... Гула бруківка...

Через півроку, може й більше,
Була у мене світла хата.
Його на вулиці зустрівши,
Обняв, немов солдат солдата.

Під весняного вітру грою
Висловлював чуття відкриті.
Не чув землі я під собою —
Був найщасливіший у світі!..

29—30.01.1999.

---

* Альманах, К., Молодь, 1950, в якому надруковано чотири моїх поезії.

4. ВВИЖАЛИСЬ ГРАТИ

Невдовзі, після звільнення з тюрми,
Максим Тадейович ішов по місту.
Повітря пив зболілими грудьми,
Немов криничну свіжість променисту.

Блідий, безсилий, стомлений ішов —
Тополі мріли пагіллям високим.
Палало сонце сяйвом корогов,
А він ступав необережним кроком.

Дружина поруч, невідступно з ним,
Очей не зводила ні на хвилину.
Осінній день повітрям запашним
Наснажував і пташку, і людину.

Блакить прозора, наче моря даль,
І вересень в барвистому промінні.
А чоловік — в очах пітьми вуаль!—
Свідомість втратив у красі чарівній.

Дружина розгубилася на мить,
Та люди помогли його підняти.
Мовчав поет, немов зів'яла віть,—
Ввижались ковані тюремні грати!..

1—2.02.1999.

5. НА РІЧЦІ

Любив поет природу і рибалку.
Ще сонце не зійшло, а він уже на річці
Сидить у човні з сином в тиші ранку,
Туман між ситнягів пасе кудлаті вівці.

Нарешті видавсь час: прохання хлопця
Він вдовольнив — розумну полюбив дитину.
Не зчувсь, як блиснуло проміння сонця,
Через кущі лози помчавши у долину.

І вже клює в віконці між лататтям:
Схитнувся поплавець і стиха йде під воду.
Він підсікає вмить з душі завзяттям —
Од влову першого вчуває насолоду.

У нього усміх радістю зметнувся,
Ну, а Богдан закинуть вудочку не вміє.
Навчиться — бо охота, як спокуса,
Для успіху були б терпіння і надія.

І батько вчить: «Звикай до риболовлі,
В житті буденному до кращого привчайся.
У полі запашнім, в степів роздоллі
Приходь до джерела, мов на святе причастя».

Аж гульк — і знов клює... Стривай, Богдане!
Зігнулось вудлище, й карась, немов зірниця,
Блискоче на гачку під сяйво барвне,
З напруги волосінь витьохкує, сріблиться...

6—9.02.1999.

СОЛДАТОМ БУВ

За день Сосюра, будучи в натхненні,
По двадцять віршів інколи писав.
Його в народі називали: «Геній!..» —
Про це пізніше я, на жаль, узнав.

У сорок третім в Харкові уперше
В холодну осінь на Сумській зустрів
Поета у редакції... Завмерши,
Дивився мовчки в подиху вітрів,
Що в двері непривітної кімнати
Вривались, аж здригалися шибки.
Сам підійшов до нього винувато,
Не давши загрубілої руки.

У ті літа вважав його за Бога.
Не вірилось, що з генієм стою,
«Червону зиму» цитував якого
Не раз, не двічі, стомлений в бою.
І розгубивсь одразу, мов дитина.
Вражали очі — мудрі, пломінкі.
В думках зринали вірші... Україна
Громила сили фрицовських полків.
А він вславляв звитяги наших армій
І подвиг друзів, смілих, не лихих,
З якими йшов і я — селюк зугарний,
В атаки, в битви... Не злічити їх.

Тепер з'явився перед ним в шинелі,
З наганом нерозлучним в кобурі.
Спливали дні солдатські невеселі,
Коли за нас молились матері.

Про це у власних віршах намагався
Правдиво і одверто розказать.
У пам'яті гули шляхи Донбасу,
Де кров'ю ми скропили кожну п'ядь.
Це все було відомо для поета —
Він у двадцятім теж солдатом був.
Та мучило: чи пристрасно в куплетах
Я розповів про нашу боротьбу.
Що скаже він, рядочки прочитавши,
Написані в окопах, у снігах,
Коли патрони меркли в патронташі,
Який гарматним погаром пропах.
Поет, на щастя, в осінь ту підтримав,
Пообіцяв короткий дати «вріз».
Поправить дещо, бо кульгала рима,—
І я від радості, здавалось, ріс...

У сорок сьомім на філфаці вчився.
Ми стрілись в тиші «Золотих воріт».
Він першим обізвавсь і зупинився —
Я ніби вдруге народивсь на світ.
А потім часто бачивсь на квартирі.
Він згодом «Вибране» подарував,
Коли його у мрій солдатських вирі
З високим ювілеєм привітав.

О, як знущались по війні з поета!
Я співчував, схилявся перед ним.
Таким, як він, країна щиросерда
За сотню літ розщедриться одним.
І скільки сили вистачить у мене —
Сосюри буду величать ім'я.
Він — полум'я розбурхане, пісенне,
Моя любов і молодість моя!
Він сам любив і всіх навчав любити
Вкраїну підневільну й чарівну.

Складав про неї вірші, як молитви,
В годину миру і в страшну війну.
Народ і він, як батько й син, єдині,
Як з древом дужим весно-барвна віть.
І поки жить на світі Україні —
Його пісні в народі будуть жить!

12—15.09.1998.

ВЧИТЕЛЮ МІЙ!

Степанові КРИЖАНІВСЬКОМУ
на 8 січня 1999 року.

Вітаю вас, мій вчителю, мій друже,
З Різдвом Христовим, з вашим Днем вітаю.
Нехай січнева срібнокрила стужа
Єство зігріє, мов бокал токаю.

Ми познайомились у сорок третім
У Харкові зруйнованім, кривавім,
В боях мужніли, сміливі, одверті,
І вірні Україні в армій славі.

До вас потягся, мов тюльпан до сонця,—
Писав, як міг, поезії в окопах.
В них жевріли іскринки правоборця,
На фронтових не загубившись тропах.

Спасибі вам за мудре, добре слово,
В гарматнім згарі сказане солдату.
І я пішов — ґриміла даль багрово!—
З полком поніс недолюдам розплату...

Літа спливли, немов бурхлива повінь.
Не ті тепер ми, справедливий друже!
Бажаю вам: хай шани й дяки пломінь
В житті нужденнім всі бурани здужа!

1.01.1999.

ПО ЗАМКНУТІМ КОЛУ

Леонідові ВИШЕСЛАВСЬКОМУ

Йде кожний по колу... Я вас розумію...
Неначе мандрівник, в життєву дорогу
Пішли ви зарані, тямкий чародію,
Шукать власну долю — сміливу і строгу.

Сходили Вкраїну із краю до краю,
Коли бомбовози врывались чуть світу
Й терзали нещасну — вмирали з відчаю
Батьки посивілі й заплакані діти.

Пройшли за кордоном і бурги і дорфи.
Несли із бійцями сподвижника ношу.
Та вам на галяві натомлені дрохви
На мить нагадали про юність пригожу.

Ви ніби удруге на світ народились.
Ворожі з-під гаю ревли батареї.
Зажурено в очі Вкраїна дивилась —
З руїн воскресала в огні Прометея...

Літа за літами зникали за обрій.
Гучними словами, як струни органа,
Любов окриляли... У пісні бадьорій
Творили народу хвалу спозарана.

Мов грані рубіну, рядки шліфували,
Йдучи по життю, як по замкнутім колу.
З букетами квітів дівчата стрічали,
Коли, ніби Рильський, заходили в школу...

Із Павлівки* вийшли в дитинстві далекім,
Щоб нині вернутись у Павлівку знову
Під вірного бусла уранішній клекіт
Відомим поетом з людьми на розмову.

Чи є хоч єдина душа у селі тім,
Котра пам'ята вас — не знаю, не знаю.
Воно приголубить захмеленим літом,
Бо кращого раю у світі немає.

Це — наша країна, якій віддали ви
І серце поета, і спів солов'їний,
Що дзвоном лунає — чарівним, вразливим,
Замріяний друже, мій брате надійний!

Я голову сиву схилю перед вами,
Дарма, що нам юність повік не вернути.
Вона ще й тепер за крутими фронтами
Живе поміж друзів, яких не забути!

12—13.07.1998.

---

* Село поблизу Богодухова на Харківщині.

В СУДЬБИ НА ВИСОТІ

Петрові БІБІ

І знову про тебе, мій стриманий друже,
Складаю слова у ліричні рядки.
Живеш ти в уяві, замислений дуже,
А інколи — щирий такий.

Пройшли ми з тобою дороги воєнні
З Кавказу гірського в лиху чужину.
І вижили як ми в ті роки пекельні —
Я толком і сам не збагну.

Не раз в очі смерті, пусті і глибокі,
Зустрівшися з нею один на один,
Сміливо дивились між крові потоків,
Що нам приближали загин.

Не будем, не будем бої споминати,
Вони поза обрій луною спливли.
А ми, фронтового запалу солдати,
Живем, як у небі орли.

У день світлосяйний, у день медолипня
З народження святом вітаю тебе.
Та горло без чарки, буває, охрипне,
Мов стиснуте зашморгом бер.

Тож вип'єм до денця, хай чарка зігріє.
Літа промайнули — не варто лічить.
Вони, ніби коні стрімкі, вороні́ї,
Скопитили весен блакить.

Давай переставим вперед ми п'ятірку,
А вісімку поряд залишим, уряд.
Прожитого чесно
вкоротимо віку,
Вернись у краси вертоград.

Коли ти, під яблунь шовкове суцвіття,
Кипів у роботі між друзів простих,
Дарма, що згасала зірниця досвітня,
Де місяць півколом застиг.

Для тебе словами рушник вишиваю.
Допоки живі ми, спілкуймось в житті.
Ти — липня троянда, я — примула маю,
В судьби на крутій висоті!

21—23.05.1998.

ВДЯЧНИЙ

Абрамові КАЦНЕЛЬСОНУ

Не знаю, як вас привітать словами,
Коли вже день народження минувся.
Та в пам'яті на зустріч прийде з вами
Дбайлива, строга й лагідна матуся.

Як у дитинстві, схилитесь до неї,
У рідні очі глянете між сльози.
В Городні в хаті, світлій, мов лілея,
Згадаються книжок і зшитків стоси.

І ви — школяр... Не треба сліз, не треба.
Вона од вас на хвилю не відійде.
Розмову будуть слухать мовчки верби,
Що за парканом ще стоять деінде.

Я певен: ви їх бачите й сьогодні
Через бурхливий стогін океану
В Лос-Анджелесі, гамірнім та моднім,
Сповитім зранку свіжістю туману.

На фото поруч мати буде жити,
Допоки в серці стомленім Вкраїна
Цвістиме клином вистиглого жита —
На всій землі безгрішна і єдина.

У слові кутім, як весна — розкутім,
Вона перейде у журливу пісню,
Яку не стримать відстаням і скрутам,—
Бо соловей співа і в пору пізню.

За все, що ви зробили, побратиме,
Для мене — я довіку вдячний буду.
І власний хрест, мов каторжник, нестиму
До Божого до праведного суду!

14.01.1999.

БАГНЕТОМ СЛОВА

(Спогад)

Степан Іванович Олійник —
Мудрець великий, добродійник.
Він хитрунів і ледацюг
На глуму припинав ланцюг.

Влучав у здирника він словом,
Неначе пострілом раптовим.
І веселив людей щораз,
Аж кидало підлоту в сказ.

А як умів він виступати,
Де слухачів було багато,
Всі бралися за животи —
Байдужих в залі не знайти.

Поблажки не давав нікому.
Знімав ядучим словом втому.
Зал бурунив, зал вирував,
Забувши про десятки справ.

А він, бадьорий і дотепний,
Творив пройдисвітів портрети.
І кожного з них так гвоздив —
Ніхто й не тявкнув супротив.

Я також був там, слухав також
Сатири гнів, тримавши аркуш.
І з усіма аплодував.
Крутився поруч мене зав

Якогось хім чи сирпостачу,
Що мав не вперше недостачу.
Мовляв: «Усі працівники
Украсти, спулить мастаки.

Що можу з ними я зробити —
У кожного дружина, діти.
А візьмеш інших роботяг:
Не встиг прийти — як щось потяг».

Не відповів на те нічого,
Лиш глянув байдуже на нього:
Олійника б йому прислать —
Поетові що скаже тать?

Та він мене зумів збагнути:
«Ще не пошивсь я в шалапути...»
Я ж подумки тоді всміхнувсь —
Бо не сподобавсь він чомусь.

А зал гримів, а зал здригався,
Немов стогнали тулумбаси.
Всі звали автора на «біс»,
Хтось із жінок букет приніс.

Минула мить а чи хвилина,
І зник сусід... Широка спина
Майнула між важких дверей,
Лиш протяг зойкнув, мов борей.

Я здогадався, що сатира
Над ним зависла, як сокира.
Чого б це чесний чоловік,
Ні слова не сказавши, втік?

Степан Іванович, напевне,
Вколов його у серце щемне,
Багнетом слова присмирив,
Відчувши молоді порив.

Тож треба дякувати Богу,
Що дав сатирикові змогу
Так гостро, в'їдливо писать,
Якщо злякався шустрий зять,

З гучної вилетівши зали...
В нас не було до нього жалю.
Поет присутніх чарував —
Огонь у слові полихав!

8—27.10.1998.

ІЗ ВЕСНОЮ ФРОНТАМИ ПРОЙШОВ

Полікарпові ШАБАТИНУ
на 9 березня 1999 р.

Не журись, що літа відшуміли,—
Нас єднає душі висота.
Ти боровся із ворогом сміло.
Осінь творча твоя — золота.

Бо книжок написав ти немало,
Бив прицільно нероб і хапуг,
Щоб життя навкруги розквітало.
Заздрив недруг і радувавсь друг.

Україну прославив байками
І відомим ти став недарма.
За прожитими в праці літами
В тебе й грана неправди нема.

Народивсь ти, мій друже, весною,
Із весною фронтами пройшов.
Плуга творчого тяг крутизною
Під щоденного подвигу зов.

Хай у розпачі інший сумує,
Що зникають за обрій літа.
Твоя молодість в слові нуртує,
З чужини з солов'ями верта.

Вище голову, мужній байкарю!
Влучно грізна сатира стріля,
Розганя над Вкраїною хмару,
Так похожу на зашморг Кремля!

6.03.1999.

БАЛАДНИЙ ВИТЯЗЬ

Петрові ЛУБЕНСЬКОМУ
на 90-річчя.

Спливли літа, відгуркотіли,
Немов громи над головою.
Та кулі, як вогненні стріли,
Дзвенять за років крутизною.

Перед очима вражі танки
Повзуть під вибухи снарядів.
Горять за обрієм світанки
Крізь далину туманних прядив.

Війна ввійшла в єство солдата,
Жорстоко знівечивши тіло.
Та мати, ласкою багата,
Вас життєлюбством наділила.

Калини спалахом
схилилась
Над вами вольності Вкраїна.
Для неї ви баладний витязь
З думками праведного сина.

Вона з фронтів вас прихистила,
В Лубнах зруйнованих дала вам
Для творчого польоту крила,
Як на Сулі — ярінь купавам.

У день похмурий листопада
Вітаю вас в щедроті серця.
Героїв ваших мужня правда
В онуків мріях збережеться!

12—14.11.1997.

КРИЛО

Іванові САВИЧУ

Вітаю з ювілеєм, добрий друже!
Хоч це таке — було і відгуло.
Але в душі з'явилось, мов крило,
Бажання жити — пломінке і дуже!

Ви вдруге світлу молодість відчули,
Наперекір всьому, що пережить
Судилося... Вас, мов берізки віть,
В гулагах не здолали смерті гули.

Оте крило хай додає вам сили,
Правдивий, чесний брате фронтовий!
Ви зберегли навік вогонь святий,
Перед людьми в житті не согрішили.

По долі ми і по крові солдати.
Можливо, словом підбадьорю вас.
Допоки вогник мудрості не згас —
Хай Бог поможе весни зустрічати!

21.01.1999.

ЧУДОТВОРЕЦЬ

Миколі ЛУКАШУ

Миколо, Миколо, якось випадково
Я стрівся уперше із вами в житті.
Над парком хмарина білявошовкова
Пливла непомітно в ясній висоті.

Печерськ оновився заклечаним літом.
Вам руку гарячу я радісно тис.
Пелюстилось небо волошковим цвітом,
Роняли каштани росин аметист.

Ми словом-другим обмінялись при стрічі,
Бо ви поспішали в ту пору кудись.
Та вам подивився зненацька у вічі —
На світ неповторний у них задививсь.

Я чув од знайомих, що ви поліглотом
Були, як ніхто серед ваших колег.
Слова підбирали — і ставили потім
Упевнено їх до куплетних шерег.

Вам легко давалися мови... І знали
Ви їх вісімнадцять — ходили чутки.
Класичну поезію перекладали,
І гучно дзвеніли співучі рядки.

Завжди у роботі, як ратай у плузі.
Не мали спочинку ні вдень, ні вночі.
Собі не плекали життєвих ілюзій —
Літа не вернуть в журавлинім ключі.

Ходили у драних, старих черевиках,
В благім піджачку у мороз, у пургу,
Та слава за вами ішла мрійнолика,
Дарма, що були перед нею в боргу.

Без хліба жили ви, забувши про втому.
Нелічені гроші пливли, як вода.
Не дбали про себе в житті непростому,
Легкою здавалась кваплива хода...

В кімнаті єдиній і Рільке і Гете,
Міцкевич і Шиллер, Верлен і Гюго
Сиділи в гурті — геніальні поети,
Шедеврів творці, велич світу всього.

Із ними ви каву пили, розмовляли,
Завжди прислухались до їхніх думок.
І мова вкраїнська, лунка, як хорали,
Усіх чарувала під захвату крок.

В шибки заглядала світань малинова —
Лягали ви спати в книжок тісноті.
...Миколо, Миколо, судьба випадково,
Спасибі, звела нас на творчій путі!

20—23.06.1998.

ДЕ ВІРШІ ТІ?..

Ти молода, а я удвічі
За тебе старший... О, любов!..
В. СОСЮРА

Лиш ці рядки із багатьох поезій,
Які читав Сосюра в сорок восьмім,
Лишились в пам'яті... Я після сесій
Ходив у клуб — чув заздрісника посміх.
На мрійника дививсь, як на пророка.
Вбирав слова, що душу хвилювали
Не лиш мені... Лунали тиші кроки
Серед спілчанської малої зали.
Привабне слово зважував у мріях,
Очей не зводив з мудрого поета,
Що між присутніх цвіт кохання сіяв,
І простотою чарував студента.
Читав одверті вірші про дружину —
Молодшою була від нього вдвічі.
І непомітно час вечірній линув
У роздумах, у друзів протиріччі.
Де вірші ті?.. Не зустрічав ні разу
В його книжках ліричних прижиттєвих.
Невже Марія, звідавши образу,
Їх знищила у нападах серцевих?
Дружина друга — медичка невірна,
Як злодій, чоловіка обікрала.
Душа ридала, зболена безмірно,
Відчувши доторк струєного жала.
Вернулася Марія із Сибіру —
Стерпіла мужньо безневинну кару.
Поет зустрів із радістю довіру,
На волі випивши страждання чару.

...Усе пройшло. Немає вже нікого.
Поет пішов за праведним Христосом.
Та ним оспівана Вкраїна вбога,
Народом славиться гучноголосим.
Вона із «братніх» вирвалась обіймів,
Свободна, перед світом піднялася.
Їй непотрібна хитромудрість приймів —
Палає в ній святий огонь Тараса!

15—16.03.1999.

ГЕНІЙ

Олександр Гнатович Шаргей народився в Полтаві 1897 р. За його розробками був побудований найбільший у світі дерев'яний елеватор на 10 тисяч тонн зерна. Кадебісти засудили автора, як «ворога народу», боячись, що елеватор зруйнується. Та він стояв би і досі, якби бомжі не спалили. Згодом Шаргей став Юрієм Васильовичем Кондратюком. Створив креслення космічного корабля. Лише під час перебудови з'ясувалося, що це видатний вчений, теоретик освоєння космосу. У Флориді поставлено пам'ятник генію, в Москві є музей його імені, в полтавському музеї — кімната.

(З газет)

В якомусь жахливому стані сьогодні.
Не знаю, що твориться справді зі мною.
Гуде в голові, як у темній безодні,
Знайти собі місця не можу порою.

Талант незвичайний, природою даний,
Загинув на фронті в тяжкім сорок другім?
Чи, може, в гулагу конвойний бездарний
Застрелив людину?.. Йдуть помисли кругом.

Родився в Полтаві Шаргей невтомимий.
Він прізвище мусив змінити на інше.
За ним кадебісти, як привид незримий,
Ходили, щодень нахабніючи більше.

Несмілий, нужденний — та «ворогом» пройди
Зробили його, бо гвіздка ні одного
Не мав елеватор... В шалінні природи
Служив би цей витвір народу ще довго.

Вся в нього освіта — в гімназії вчився,
Але працював день і ніч у завзятті.
І мріяв про космос — накреслення й числа
Хтось втілить в деталі, що подиву варті.

На місяць збирався дорогу відкрити,
Зробив розрахунки вперед на сто років.
Не мав у що взутись, упроголодь жити
В літа довелось довоєнні, жорстокі.

У Новосибірську вже став Кондратюк він.
В Америці вчені з трудів його вдалих
Створили ракету — в огні громозвукім
Своїх космонавтів на місяць послали.

Про те, що земляк він, із часом дізналась
Вкраїна соборна, як наймичка — в злиднях.
Його не повернеш — бере мене жалість.
Живу між злодіїв і трутнів огидних.

Душе моя вбога, хто винний у всьому?
Де геній загинув — чи взнать доведеться?
В житті не сподіяв підлоти нікому —
Віддав для науки талант свій і серце!..

23—27.03.1999.

ОТАК БИ Й Я ХОТІВ...

...Та що, коли додасть: зате в житті ні разу
Неправді не служив!

М. РИЛЬСЬКИЙ

Отак би й я хотів прожить літа останні
У праці нелегкій, братове, серед вас,
Щоб недруг не сказав, що на життєвій грані
Стомивсь, як ватерпас.

В селі я народивсь. Духмяних трав покоси
В гурті перевертав... Солоний, мов ропа,
Котився піт з чола по луках пишнокосих...
Й тепер ще виступа.

Писав, з'явивши хист... Пишу по змозі й нині,
Вкладаю у рядки журбу і смуток свій,
І страдництво людей в чужій-своїй Вкраїні —
На літ передовій.

Життя сповна віддав поезії розмаю,
Од років помарнів, як ратай в пору жнив.
Добро, коли дивак, між іншим, скаже: «Знаю,
Неправді не служив!»

11.01.1999.

ПТИЦЯ ЩАСТЯ

> В темних нетрях, де пташиний галас,
> Птицю щастя, як при каганці,
> Я ловив, а птиця виривалась,
> Лиш її перо в моїй руці.
>
> *П. БІБА*

Тобі лишилось хоч перо на пам'ять,
Яке в пітьмі згубила птиця щастя.
А я ловив її, де птахи славлять
Прихід весни у свіжості причастя.

В гаю ловив у зоряність півно́чі,
Вона ж зі мною ніби жартувала.
Ось-ось вловлю в гущавині урочій.
Торкнувсь крила, радіючи немало.

І знов нема. І знов під шерех листя
До неї непомітно підкрадаюсь.
Вона ж, метка і трепетно-пречиста,
У зарості шугнула, мов у праліс.

Отак всю ніч ловив і не спіймав я.
Та в пам'яті зрина, як і раніше.
Торкнувсь її крила зненацька в маї,
Щоб піснею відлунювали вірші!

19.03.1999.

БОЇТЬСЯ

На другий день, як найманий убивця
Звершив свою криваву й підлу справу,
Сказала диктор (аж душа сльозиться!):
«Ніхто і не шукатиме... Хоч славу

Мав Гетьман вдумливого фінансиста...»
Минає рік... Мовчить прокуратура,
Примовкли всюдисущі кадебісти.
Над таїною хмара звисла хмура.

А вбивця десь жирує за кордоном,
Сховавши торбу доларів велику.
І порухом різким, напівхолодним
Вмика приймач, вихоплює музи́ку.

Нехай мізкують хитромудрі дурні!
Змінив давно він прізвище й обличчя.
По шурхотливих трас клавіатурі
Влетить в «Тойоті» у нове сторіччя.

Полковники втомилися шукати,
Хоч обіцяють віднайти злочинця.
І запроторить за тюремні грати —
Важкі, скрипучі, мов іржава криця.

Народ знеміг од лживих обіцянок,
Бо чує їх не вперше, не востаннє.
Та не всміхнеться Гетьман, як світанок,
І руку не подасть для привітання.

О, скільки в нього доброти й щедроти
В душі палало — сильній, працьовитій!
Старавсь поліпшить нелегку роботу
В фінансовім складному лабіринті.

Але були, як в кожної людини,
Відверті друзі й вороги у нього.
Не міг перемогти в житті єдине —
Бандита в поєдинку край порога!

Службовці вірні в мантіях Феміди,
Ми вірим: кари не уникне вбивця.
Він все одно тремтить і з жаху блідне,
Бо суду справедливого боїться!

7—9.04.1999.

* * *

Моєму тезку

Так, є на світі Бог — я лиш тепер повірив.
У найскрутнішу мить це він послав мені вас.
Від щастя розгубивсь, радіючи без міри,—
Підтримали мене і на судьбу не гнівавсь.

Напевне, вас життя крутило, як цунамі,
В безвихідь несучи, неначебто у прірву.
Все витримали ви... Так думаю принаймні,
Бо до простих людей не втратили довіру.

Змогли, як побратим, збагнути і відчути
Невстрійливість душі колишнього солдата,
Який у двадцять три знав успіху салюти,
І кров'ю заплатив за Перемоги свято.

Пішло все шкереберть — бо лідери сучасні
Зганьбили, прирекли на страдництво героїв,
Що знищили фашизм... Осколочні, фугасні
Хрестили бомби їх в огні передової.

За вашу доброту, що краплю і для мене,—
Вік буду пам'ятать!— не гаючись вділили,
Я вдячності рядки, як видиво пісенне,
Створив, щоб додали наснаги вам і сили!

26—27.04.1997.

*   *   *

Ірині ГОЛУБЄВІЙ

Дарую вам «Сповідь» — правдива і чесна,
Добродійко, з пломенем мудрих очей.
Хай в ніч новорічну вас юності весни
Збадьорять і душу сп'янить соловей.

Щоб ви не зазнали ніколи у світі
Того, що судилось мені пережить.
Прийміть щире слово, як росяні квіти,—
Єства мого спалах в замріяну мить!

28.12.1997.

НА ДОРОГУ

Наді МАТУРІ

Радій! Радій! Скінчила інститут.
Диплом, як і належить, захистила.
Літа студентства, іспитів і скрут
Спливли в минуле — та зміцніли крила.

Тебе навчали мудрі вчителі,
Вкладали душу і знання давали,
Щоб ти із впевненістю на чолі
Ішла через висоти й перевали.

Зустрінеться нікчема на путі —
Старайсь наперекір іти, супроти,
Інакше на розпутті, в самоті
Тобі людську байдужість не зборотп.

Цуравсь я тих, що кланялись до ніг,
Бо не навчивсь, як інші, легко жити.
Але дарма — лиш те робив, що міг,
І перед совістю не вмів грішити.

Прийми слова мої, як заповіт:
«Йдучи в життєву нелегку дорогу,
Люби людей і цей казковий світ,
Вкраїну чарівливу та убогу...»

Я вижив на війні у чужині,
І не кривлю, як не кривив, душею.
Коли ж збагнути судиться мені,
Що помиливсь — над юністю твоєю

Зроню в зажурі полум'янь сльози,
З відвертістю, як завжди, обізвуся.
Життя — чутливі й точні терези:
Схиляються до того, хто спіткнувся.

За напуття і роздуми пробач,
Тримайся не відчужено і стійко.
Бажаю щастя, друзів та удач.
Хай Доля береже тебе, Надійко!

12—14.02.1999.

* * *

Михайлові БРИКУЛЬСЬКОМУ

Середина літа... Середина літа...
Вже достигли вишні, в сонці перемиті.
У село б майнути, де світлиця в квітах,
Де чекала мати в ранків оксамиті.

Пахли бур'янами руки грубуваті,
В репинах пекучих, у твердих мозолях.
Пестили вони вас — лебеді крилаті!—
Найрідніші в світі, найніжніші в болях.

Ви дивились в очі матері, мій друже,
Що в сльозах сіяли, начебто агати.
Вам не пожаліла, бо любила дуже,
Доброти в дорогу — не забули б хати.

Вчились у людей ви розуму і правди —
Я збагнув одразу, стрівшися із вами.
Українська мова чарувала завжди
Вас, Молдови сина, мудрими словами.

Ви щодня в роботі... Гуркіт лінотипів
У цеху нуртує в перегуках грому.
Між складальниць юних, наче на Олімпі,
Трудитесь, як Бог, ви, звідавши утому.

А в уяві мати — спомином зігріта,
В платті голубому, як волошка в житі.
Середина літа... Середина літа...
Пломеніють вишні, в сонці перемиті.

13—14.07.1997.

СТРАЙКАРІ

І хліб жінки виносять і до хліба
Натомленим в дорозі шахтарям.
Як постріли рушничного калібра —
Їх голоси відлуння повторя.

З Дніпропетровська йдуть вони у Київ
У спеку, в бурелом, в рясні дощі.
І кожен мріє, як раніше мріяв,
Державну правду віднайти мерщій.

Ідуть до президента по зарплату,
Він мусить їм зароблене віддать.
По три-чотири місяці — не жарти!—
Живе без грошей робітнича рать.

І хліб жінки виносять і до хліба,
Як нам у сорок першім у війну.
І не одна в сльозах очима кліпа,
Угледівши колони довжину.

Дає сміливцю сала четвертину,
Яєць десяток, чистий рушничок.
І обнімає, мов свою дитину,
Чужого сина, стримуючи зойк.

Шосе прозориться у трав обрусах,
Він жінці дякує теплом в очах.
Та помічає: висріблилась руса
Її коса на струджених плечах.

У касці в нього сонце квітувало,
Тепер відбилось променем у ній.
Він кілометрів з друзями немало
Пройшов, як по життя передовій.

Вже золотом горять на горизонті
Софія древня, Лавра і собор.
Будинки задивилися висотні
В красу Дніпра під солов'їний хор.

...Сидять перед палацом президента,
Б'ють касками — безперестану б'ють.
Гуркоче брук, здригнулись парапети,
І страйк шахтарський за кордоном чуть.

Почув його і наш Глава нарешті,
І серце тенькнуло, мов од вини.
Не знали ні погроз, ані арештів
Держави української сини.

Свого добились — виплатять зарплату.
Додому потяг швидко їх довіз.
Шахтарської настирливості й гарту
В них вистачило... Правда — їх девіз!

16—19.06.1998.

*   *   *

За правду страждали в далекім Сибіру,
Ішли по етапу в напливах імли.
Та в душах, як прапор, нескорену віру
В щасливе майбутнє тайгою несли.

Од кроків повільних земля колихалась,
І сосни розлунно гули в небесах.
Ведмеді сумирні, не знавши про жалість,
Дивилися мовчки зі смутком в очах.

А десь працювали на лісоповалі.
Чекали і їх там — відомо було.
Та поки що мерзли в розбурханім шквалі
Колючої хвищі... Де знайдеш тепло?

Ніхто не жалів їх — на владу обида.
А що конвоїрам до зеків брудних?
Тут вовка не стрінеш, не те що сусіда,
Лиш вітер лютує між хащ лісових.

Та небо вулканне двигтить над тайгою.
Здається, невдовзі наступить кінець.
Ідуть арештанти, покриті ганьбою,
Ледь жевріє вогник невинних сердець.

11—12.05.1998.

* * *

Деруть, обдирають і нині, як липу,
Мою Україну — красуню й любов,
Чужі душогуби і наші — до хрипу
Клянуться у Раді під розпалу зов,

Що будуть бороться за щастя народу,
Який доручив їм життя і судьбу.
Не вірте — обдурять, «братам» на догоду,
Плювать їм на людську зневіру й ганьбу.

А як, подивіться, хизуються завше.
Прості були доти, допоки за них
Ми голос в надії свідомо віддавши,
В задумі вертались до хат мовчазних.

Доволі в парламент пройшло комуністів,
Вони всім покажуть почому хліб-сіль.
Гулаги відновлять — нахабні й речисті,
Незгодних засудять, звезуть звідусіль.

А ми, голодранці, приречені будем
Терпіти, мовчати, страждать, як раніш.
Нас бидлом вважали, змужиченим людом,—
Жили ми рабами, робили за гріш...

29.04.—14.05.1998.

* * *

Народові треба і хліба, й до хліба.
Допоки він буде всі муки терпіть?
Його не здивуєш рядками верлібра,
Що душу зігріють, можливо, на мить.

Поезія, вірші — це добре, звичайно.
Та шлунок, пробачте, свого вимага.
Йому не порадиш: «Ти ніч почекай-но,
А завтра скінчиться нестерпна жага.

Я грошей позичу, наваримо супу,
Гречаної каші — і їж, скільки хоч.
І голод зненацька із хати потупа,
Не буде у шлунку ворсобитись корч».

Та це лиш надія... Не так воно просто
Наїстися вволю, бо діти ж в сім'ї.
Усі, від малого до більшого зростом,
До матері хилять голівки свої.

І дивляться мовчки в розгублені очі,
Лягають голодні, встають мовчазні.
Ввижались в тридцятих ті очі щоночі,
Тепер, як побачу, аж страшно мені.

І хто в цьому винен — дізнатись до гробу
Не зможе сміливець у скрутності час,
Нелегко сьогодні не лиш хліборобу,
А всім, хто із горем в житті пострічавсь...

12—14.05.1998.

НАСТЯ

Пам'ятаю Настю ще з дитячих років,
Позабуть не можу до цих пір її.
Скільки літ минуло — як гірських потоків
Сплинуло незримо в безвісті краї.

Змолоду в колгоспі, втомлена в роботі,
У рядках згубила щастя у клину.
З досвіту купалась у поту, в скорботі,
Думала: «З жінками горе обмину...»

Привезла з Берліна — з каторги тяжкої
Мачусі та батьку смутку вереду.
Тут шофер знайшовся... З дружби молодої
Випурхнув синочок — гарний на виду.

Та шофер невдовзі — що ти йому скажеш?—
Переплутав стежку, другою пішов.
Усміхнулась краща — як ворожка вража,
Привела до хати крадену любов...

Роботяща Настя виростила сина.
Подругам на радість, на добро — собі.
Лиш сусіди знали, що лиха година
Змусила носити в'язки на горбі.

В заметіль вечірню від рудої скирти
По снігу повільно, мов гора, повзла.
Не було чим в хаті печі затопити,
І синочок плакав — квітонька мала.

Скільки з поля в'язок в роки повоєнні
Принесла додому — нікому злічить.
До землі зігнулась, по ході непевній
Кожний упізнає, як судилось жить...

Бродить, наче привид, одинока в світі,
Все у місто сину, внукам віддає.
А коли зустріну, крізь туману сіті
Скотиться сльозина — й легше їй стає!..

14—16.12.1997.

МОТРЯ

Мотря Остапова — наша сусідка:
Сива, похмура, худа, ніби відьма.
З нами віталась на вулиці зрідка —
Все у дворі, було, ходить, як пітьма.

А чоловік її — наче той кремінь:
Дужий, високий, повільний у кроках,
Важко трудився... Лиш риси окремі
Підлість ховали у зморшках глибоких.

Він працював у радгоспі, в колгоспі.
Мотря ж ні дня не була на роботі.
Їй не властивий ізмолоду поспіх —
Рилась в городі в колючім осоті.

Тільки спитає хто: «Що це ти, Мотре,
В ланку не ходиш весною чи влітку?»
Крикне зі злості, осудить укотре:
«Дулю всі мають з того заробітку.

В ланку тоді лиш піду працювати,
Як поросте на долонях волосся...»
Той аж здригнеться: «Чи ти шелепата?
Ніби змію наступить довелося...»

Люди гнівилися: «Ваша сусідка
Вже, як і ми, теж одержує гроші...»
Не знадобились ні роки, ні свідки —
Друзі в сільраді знайшлися хороші.

Хитрий Остап манівцями, бувало,
Кошик із медом носив цілу зиму.
Мотря ж, як всі вони, пенсію мала,
Дарма, що кожний цуравсь, нелюдиму!

20—21.01.1998.

ПІДЛІСТЬ

Вже сходить сонце. За столом, як Ма́рко проклятий, сиджу.
Лаштую слово у рядок, щоб мелодійний ли́нув звук.
В напрузі все моє єство... Здолавши спокою олжу,
Зухвала думка вирина, немов у небі вільний крук.

В саду стрічками кольори чи пасма сонячних промінь,
А в голові журба села, жорстока, п'яна глухомань.
І гирло, чорне і круте, і кров'ю визорена рінь,
Де били хлопця що є сил, мов смерті визначену дань.

За руки й ноги узяли і, розгойдавши, як дитя,
Оскаженілі та лихі пройдохи два, злодюги два,
За те, що змолоду хотів прожити чесно все життя,
Зі злостю кинули в глибінь, в якій ніхто не ожива.

Його в обійми прийняла, як в літепло, в'юнка Сула,
Півколом хвилі розійшлись, торкнувши гладь берегову.
Десь пташка пурхнула у ніч — в півсні сполохана була.
Убивці з гордістю пішли, вчинивши підлість наяву.

А мати плаче до цих пір, узнавши вдосвіта про все.
На цвинтар ходить, мов чумна, із сином довго розмовля.
Цілує в губи на хресті, обід в хустині принесе.
Він витре усміхом сльозу: ідіть, я дожену, мовляв.

Мовчить у построху село... А вбивці п'ють, як і пили.
Хтось у район їх викликав — лиш переляком відбулись.
Мої кмітливі земляки, фронтовиків святих орли,
Чому ви правди боїтесь?.. В Берлін батьки ішли ж колись!

Розважте матір молоду і розділіть біду чужу,
Господь, я вірю, покара, кому убивство сходить з рук.
Півдня минає... За столом, як Мáрко проклятий, сиджу.
Про все, що думав, розповів під слова трепетного звук!

8—9.02.1998.

* * *

Почався лютий місяць... Сиджу один в кімнаті,
Над зошитом робочим, схилившися, сиджу.
А за вікном синиці — кумедні, сизуваті,
На вишні галасують, мов спорять за межу.

Проспект реве і стогне... І «вольво» й «мерседеси»
Шугають, пролітають. Хто спробує злічить?..
В них їздять у шкірянках дівчата, мов принцеси,
Забувши рідну мову в скрутну життєву мить.

І матінку забувши у клеєних калошах,
Що ходить виглядати із Києва дочку.
І згадує, як ждала, коли важка пороша
Зі школи їй стежину заносила витку.

Ой, мамо, сива мамо, погано, певне, вчили
Красуню повновиду, що швидко позабуть
Змогла вас одиноку, а ви ж для неї сили
В колгоспі віддавали, у степ здолавши путь.

Як сонце тільки зійде, а ви, немов двожильна,
Пречиста, як богиня, із сапкою в руках,
У три дуги зігнувшись — аж біднула крушина!—
І плакали й співали з жінками в буряках.

Забула, відцуралась... І нащо їй освіта,
і голову дівочу навіщо їй сушить,
Коли коханець шустрий, працюючи два літа
На людному базарі — машину зміг купить.

О, він мастак, напевне... Пливе зелений долар
До нього у кишеню, струмочками пливе.
Парфуми закордонні, і курточки, і «кольор»
Купують люди в нього... Кипить життя нове.

Проспект реве і стогне... І «вольво», й «мерседеси»
Шугають, пролітають. Хто спробує злічить?..
В них їздять у шкірянках дівчата, мов принцеси,
Забувши рідну мову і матір в шумі віть.

1—2.02.1998.

СЕЛО КОПИЛИ

«За півтора кілометра від концтабору, серед високих, рудих від пилу будяків та полину, димлять вогнища. Німці клали соснові шпали, на них п'ять-шість трупів, обливали чорною, неприємного запаху рідиною. Потім знову шпали, а впоперек — трупи, теж обливали. І так, поки не утворювався штабель. Підпалювали. Бурий дим тижнями висів у повітрі. Згар і сморід було чути за кілька кілометрів».

З власного фронтового щоденника «Сторінки юності». Майданек поблизу Любліна, 18 серпня 1944 р.

«...Стріляли їх («ворогів» народу!) у камері першого поверху КДБ в Полтаві. Вивозили трупи в піщаний кар'єр біля с. Копили, за чотири кілометри від міста. Обливали соляркою і спалювали. Тільки чотири роки, як помер той, хто стріляв наш рід. Він у 1976 р. був нагороджений орденом Леніна».

З листа Г. А. Олійника від 18 квітня 1997 р.

І

Дізнавсь тепер я, необачний завше,
Що кадебісти спалювали жертви,
Після тортур в підвалах розстрілявши,—
Боялись арештантів навіть мертвих.

За Копили у ліс біля Полтави
Вивозили таємно у тритонках.
Зітхали болісно журливі трави
У повіву духмяного потоках.

Здригавсь кар'єр в дощаній огорожі.
Чутливі птахи в розпачі спросоння
Шарахались у темряві тривожній,
Бо страху уздрівалася погоня.

А Копили — село в обіймах сосон,
Не вперше серед ночі відчувало:
Ревуть машини стишено й гундосо,
І пагілля потріскує опале.

Творилося небачене у лісі.
Але сусід сусіду ані слова
Не говорив, приховуючи мислі,—
Й на інше переходила розмова.

Все люди знали — та сказать боялись.
Життя навчило думать і мовчати.
У кожного не погасала жалість
До тих, кого скарали супостати.

II

Серед мерців, соляркою облитих,
Що смородом клубочилась під зорі,
Вразлива доля татові в молитвах
Творила пам'ять у рядків мінорі.

Хотів їх записать на серці кров'ю,
Щоб залишить замріяним нащадкам.
Але у груди гострою стрілою
Впивався біль із погару осадком.

Тут обізвались батенько до мене —
Здалось а чи почувся їхній голос:
«Ой сину мій, зерняточко зелене,—
Підлота невситима, наче полоз.

Мій заповіт — повір простому слову:
Правдивим будь, і добрим, і сміливим.
Люби людей, нещасну рідну мову
З її дзвінким пісенним переливом.

Люби, як матір, змучену Вкраїну...»
І більш нічого я не міг збагнути.
Долинуло з кар'єру: «Сину, сину...»—
Пекла солярка гірше від отрути.

Здригнувся я і кинувся од жаху.
А серце калатало з переляку.
Стояв перед очима привид страху,
Стривожуючи молодість побляклу.

III

Ну чим не німці?.. Ну яка різниця
Між нашими й есесівцями злими?..
Нема прощення тигрооким вбивцям —
Щодня ходитимуть мерці за ними.

В майданеках розстріляних солдатів,
Мазутом з ніг до голови обливши,
У штабелях есесівці прокляті
Палили теж — лишався сморід лише.

IV

...Кат найжорстокіший і найлютіший
Із наших, що не знав жалю й пощади,
Одержав орден Леніна — і тішивсь,
І гогорився між підлеглих завжди.

Ну як могла спокійно спати мати,
Що деспота в сім'ї своїй зростила?
Тому й не може вишня розквітати —
Над нею терном заросла могила.

А поряд син — удався до спокути,
Бо за життя не здумав притулиться.
О, як ти, земле, в злигодні закута,
Могла прийнять недолюдка і вбивцю?

Йому нема спокою і не буде,
Допоки вільна житиме Вкраїна,
Він орден — витвір хитрої облуди,
Носив за вбитого в сусідки сина.

За тисячі скатованих в підвалах,
І спалених в піщаному кар'єрі.
Він біснувався під солярки спалах,
Але в селі не рипнули і двері.

V

Земля в мозолях рудувато-чорних
У страдників давно перегоріла.
В долонях грубих, у незримих порах
Крапинками затвердла, скам'яніла.

Мозолі перестали в них боліти,
Погасли, мов розвітрені жарини.
Батькам байдуже: чи весна, чи літо
Озветься в небі сумом журавлиним.

Убивця спить із матір'ю в могилі.
Над ним хреста ніхто ще не поставив.
Його і орден вберегти не в силі
Від хробаків, що з'їли і сустави.

Чотири роки, як пішов за Лету,
Зустрівшися із потойбічним світом.
Його життя, немов дрібну монету,
Час притоптав байдужості копитом.

VI

А над шосе, у приліску сосновім,
Підвівся пам'ятник репресій жертвам.
І засвітивсь під небом васильковим
Суворим та священним монументом.

Гуде шосе... Спиняються машини...
І люди поспішають поклониться
Батькам, братам — у пам'яті родини
Лишились назавжди їх мужні лиця.

Кладуть до мармурового підніжжя
Букети квітів і сини, і дочки.
І чується — чиясь душа безгрішна
Говорить з ними в подиху струмочка:

«Не забувайте нас, не забувайте,
Ми чесно прожили і вмерли чесно.
Зустріли гордо час лихої страти —
Нам кадебісти вкоротили весни.

Ми соснами зажуреними стали,
Блакить голубим вітами густими.
Тож пам'ятайте нас — не треба жалю!
Нам легше буде — згадуйте живими!»

VII

Пройдисвіти угамувались нині.
Бояться неминучої вже смерті.
Золотозубі, вишколені й сині
У шахи грають в буднів круговерті.

У них просторі дачі і квартири,
І пенсію одержують — дай, Боже!
Вдають із себе лагідних і щирих,
Приховуючи зло облич бульдоже.

Не важко їх сьогодні упізнати —
Хоч я не зміг помститися і досі.
Вони ще мріють — іроди й пілати,
Онукам власний передати досвід!

10.08—15.09.1997.

БОЛИТЬ

У тридцять третім працював я у радгоспі —
Мале хлоп'я, опухле, вовкувате,
Свербіли руки в пухирях, мов у корості,—
Свиріпу рвали ми, цвіла пихато.

Дотепний агроном — русявий, добрий Пода,
Створив із школярів дитячу ланку.
Пололи ми ячмінь, а сонячна погода
Обличчя смажила безперестанку.

Між хлопців менший я, плохий і мовчазливий,
Тому мені найбільше діставалось.
Промінилась роса, як срібла переливи,
І тиша в леті бджіл гула, здавалось.

А хлопці, мов на гріх, сміялись наді мною,
Хоч працював не гірше я від інших.
Свиріпа різала розквічення красою
Долоні шкарубкі між репин свіжих.

Як сонце завогнить в блакиті серед неба
І рейки дзвін покотиться луною,
Ми на обід ішли — тонесенькі, мов стебла.
Туманилися очі під сльозою.

Ставали до вікна у чергу з мисочками.
Зринали в животі журливі марші.
Отримавши, як всі, гіркого хліба грами,
Тьопали ми куліш у скалках спаржі...

В минуле все пішло, як мороку недоспів.
Мені воно болить, братове, знайте!
У тридцять третім працював я у радгоспі —
Мале хлоп'я, опухле, вовкувате!

15—17.11.1998.

МІЖ ЧЕСНИХ БУВ

Я не прощав і не прощаю
Ні глуму, ні підлоти.
Зростав на цвіті молочаю
Та на млинцях скорботи,

Що з лободи пекли весною
Бліді, як віск, бабуся.
Животик зводився горою —
Аж згадувать боюся.

Судилося між чесних бути
В голодну смертну пору.
Через бур'ян, мов через бурти,
Повз до дверей знадвору.

А голова хмільний при стрічі —
В сусідки пив щоденно!—
Мовчав, поглянувши у вічі
Презирливо і скверно.

В єдину мить, немов ропуху,
Міг чоботом розчавить
Дитину сіру і опухлу —
Я не здригнувся б, навіть...

Після війни із ним стрічався,
Коли в село приїду.
Він говорив зі мною часто,
Здававсь привітним з виду.

Та не згадав йому ні разу
Минуле, знане й досі:
Гірку зневагу і образу,
Й себе в чортополосі.

Життя мене зарані вчило:
Зло пам'ятати варто.
Події давні — мов точило,
В душі не стерли втрати.

Буває, сповнений відчаю,
Не в силі гнів зборoти.
Я не прощав і не прощаю
Ні глуму, ні підлоти!

8—9.12.1998.

ДИПТИХ

1. Півсвідомо

Болить моє серце, невтішливе серце.
Чого це мені й побратимам моїм
Прийшлось за фортецею брати фортецю,
Зі смертю боротись під наступу грім?

Тягти на Кавказі по горах і долах
Гармати в осінню грузьку бездоріж.
І кров застигала в роз'ятрених болях,
Текла по обличчю землиста капіж.

Обходили німців ми з ночі кортежем.
Періщила злива, кололись дуби
Од блискавок дужих, що сяйвом безмежим
Виводили з лісу в мовчанні судьби.

І падали коні, хропли з перевтоми.
Колеса важучі з липкої грязі
Ми ледь виривали, повзли півсвідомо,
Втрачаючи юність на грізній стезі.

2. Важко повірить

...Племя молодое, незнакомое.
О. ПУШКІН

Чого це мені і моїм побратимам
Судилася доля важка фронтова?
А нашим онукам — лихим, нелюдимим,
Занадто вже легко живеться, бува.

Ніде не працюють, ніде і не вчаться.
Однолітка вбити їм просто, клянусь,
У літ вісімнадцять, чи, може, у двадцять,
Якщо завинив серед них він комусь.

А б'ють що є сили: у пахви і в боки,
І ребра ламають, зіскочивши вмить
На жертву нещасну — безжально,
жорстоко,
Щоб хлопець не міг ні години прожить.

Не бачив такого, не знав я такого.
І важко повірить — та, справді, це так.
Удень відбувалось край схилу крутого,
З вікна не озвавсь ні сміляк, ні дивак.

Якби не гукнула кульгава сусідка:
«Що робите, звірі?.. Міліція де?..»
Убили б хлопчину... Ні друга, ні свідка.
Оце таке плем'я прийшло молоде.

У яр подалися... Шукай вітра в полі...
Вони й не тікали — бо знають: ніхто
Не кинеться вслід їм, супроти сваволі...
Гуртом убивають, грабують гуртом!..

26.10—7.11.1998.

ПРОТИЛЕЖНІСТЬ

Високі, здорові блукають по місту —
По вулицях людних із самого ранку.
Пристати б до когось у пору імлисту,
Щоб випить з похмілля веселої чарку.

Якби тільки чарку?.. Її не показуй...
Всяк з опалу може і склянку хильнути.
А потім шукати пригод і оказій,
Героя вдавати, як всі шалапути.

Всміхнувшися, буде облизувать губи,
Своїм язиком закусивши, як кажуть.
Зустрінеш такого — щось вимовить грубо.
Мовчи — не спиняйся, бо гнів переважить.

Щодня я їх бачу... Байдужі верзили...
Вони між собою — брати найвірніші.
У кожного вдосталь підлоти і сили,
Нудьгують знічев'я у спокої, в тиші.

Живуть лоботряси на шиї Вкраїни.
А як їх позбутись — ніхто і не дума.
Війни ж ветерани в кварталах Берліна
В крові знемагали у двадцять при штурмах.

Невже це забулось?.. Обшарпані ходять...
На пенсії мізер ледь-ледь животіють.
І платять проценти повсюдно, як подать,
Себе захистити од кривди не вміють!

4—6.01.1999.

ПЛАЧЕ

Після дощу, у барвах надвечір'я,
Сусіда гордовитий, молодий
Для дівчини, що увійшла в довір'я,
Схотів нарвати ягід, вередій.

Як я люблю цю вишню безліч років —
До мене дивиться в ясне вікно.
Дозрілі ягоди, багряносокі,
І радують, і ваблять заодно.

Щоранку я із нею розмовляю,
Бо стала рідною, немов сестра.
В шибки зненацька віти простягає,
Від стрічі, як від щастя, завмира.

Похилена, знедолена, маленька,
Але не просить захисту вона.
А тут сусід, невитриманий Женька,
Бажа узвару, бо нема вина.

До власного вікна притяг, до себе,
За віти, мов за коси чарівні.
Він ягоди порвав — нічим не греба,
З пройдохами пиячить ночі й дні.

Касети крутить — і за кожним словом
Ганебна лайка з хати вирина.
Кінця нема до ранку їх розмовам,
А потім спить компанія чумна...

Зітхає, плаче вишня — та ж красуня,
Що згвалтував мерзотник в сосняку.
На ній гілки — немов коротка сукня,
Роздерта серед ночі нашвидку.

...Зобидити не дам нікому вишню,
Чого б не коштувало це мені.
Звеличу піснею життя невтішне —
Вона ледь світ стрічає при вікні!

18—20.07.1998.

ВЕЛИКДЕНЬ

1.

(З дитячих літ)

Верба зеленіє... І ніжні листочки
Вустами дитини п'ють ранку блакить,
Всміхаючись юному вітрові мовчки,
Що подихом в змозі красу освіжить.

Вертаються радісні з церкви матуся,
Свячені і яйця, і паску несуть.
І схід пломеніє на росних обрусах
В тополях в сусіда —найвищих, мабу́ть.

«Дивіться, дивіться, як грає проміння,—
Говорять бабуся до нас, до внучат!—
Це сонце радіє Христа воскресінню
І співи пташині навколо звучать».

А ми, жовтороті, як три янголята,
За поли взялися, рядком стоїмо.
Комора з причілка у барви заллята —
Дошки то похмурі, то світлі немов.

Вже сонце барвінить розлогі дерева,
А я придивляюсь, аж очі болять.
Нічого не бачу, крім сизого мрева,
Що нібито лине у далеч, навгадь.

Сідаємо снідать всією сім'єю,
І порівно паску вже ділять татусь.
Ми хрестимось разом... Те дійство святеє
Бадьорості всім добавляє чомусь...

Вже я, середульший, з малими братами
В дворі бешкетую — шість років мені.
Охоче міняюсь не раз крашанками,
Навбитки звіряю — програю чи ні.

А дзвони луну поміж вербами котять —
Мов коло незриме траву пригина.
В городах, в левадах круги колобродять,
Озвуться край гонів — й стиха далина.

Звеснянені дзвони в селі над Сулою
Гудуть, як ніколи іще не гули.
Хоч кидайсь услід, навздогін за луною,
Пожбуривши драні в спориш постоли...

2.

Сплівло все минуле... Ніхто на коліна
Із нас перед «братом» крутим не впаде.
Він кров'ю впивався з душі селянина —
Тепер покоління прийшло молоде.

Сміливе, зухвале — не буде терпіти
Гладких шкуродерів, ледачих і злих,
Що в ярма впрягали — жорсткі єзуїти!—
Дотепних вкраїнців, ратаїв простих.

Що борозну довгу й глибоку лишили
На тілі мужицькім — на лоні землі.
І рвались, як линви, з натуги їх жили,
Пекли, мов жарини, в руках мозолі.

Ще й нині хлюпоче по всій Україні
Розбурхана кров у масній борозні,
Під усміхи дикі й шипіння зміїні
«Братів», що знущались, немов навісні.

О, як нас терзали... Всяк мусив зректися
Церковних традицій, сплюжених свят.
Гноїли по тюрмах — та люд не корився,
Ставав сміливішим, сильнішим стократ!..

3.

(Через десятки літ)

Стрічаєм Великдень в сум'яття акорді.
О, скільки він радості вносить, краси!
Це свято, як здавна ведеться в народі,
Прийшло в кожну хату в розлунні яси.

Вкраїна вродлива стоїть перед світом,
Звільнившись од гніту чужинців навік.
І поглядом чистим, журбою сповитим,
Єднає народ наш — він гнутись не звик.

Як вільно довкола... До Божого храму
Ідуть звеселілі батьки й матері.
Їм час відчиняє до вольності браму
Під спалах яркої святої зорі.

Ідуть у обнові турботні селяни,
В собор велелюдний кияни ідуть.
Всі Господа славлять — мов злети осанни,
Молитва лунає так вперше, мабу́ть.

І хреститься кожний, і кожний радіє —
За сімдесят років набридло мовчать.
Звертаються люди до Бога в надії,
Що він допоможе нужду подолать.

Великдень — як радісно в журному серці
Звучить мудре слово, весна ж бо цвіте.
Для нього не треба ніяких протекцій —
Живе споконвіку в народі, святе!..

15.04—15.05.1998.

* * *

Мій милий світе, Україно,
Ти найрідніша від усіх,
Бо найнещасніша, єдина —
Завжди живеш в думках моїх.

Не розлюблю тебе, пройшовши
Від гір Кавказу в чужину.
У куль розвихреній пороші
Тягнув я лямку всю війну.

Не зраджував, моя красуне,
Тобі ніколи у житті.
Ти, як гучні органу струни,
Будила спогади святі.

І я тому, напевне, вижив,
Бо ніс в душі з юнацьких літ
І сполохи озерних крижнів,
І яблуневих райдуг цвіт.

В житах бродив понад Сулою,
Коли, мов дівчина, весна
Вмивалась вдосвіта росою,
Де соловейка спів луна.

...Мій милий світе, Україно,
Ти найрідніша від усіх,
Бо вік люблю любов'ю сина —
В цьому й признатися не гріх!

20.02.1999.

СКИНУЛА КАЙДАНИ

Моя Вкраїно, я не вперш з тобою,
Мов грішник, розмовляю наодинці.
До півночі не сплю, бува, порою,
Тобі одкрившись, начебто сестриці.

«Брати» знущались триста років з тебе,
Жорстокі, люті — в них наймитувала,
Як покритка, не чувши весен щебет,
Страждань і мук ізвідавши немало.

Тепер, коли на повний зріст звелася,
З колін устала мужньо перед миром,
Свої деруть пройдохи шкуру ласо,
Прикрившись депутатством, ніби вирлом.

В малій Швейцарії в могутніх банках
Мільйони доларів вони сховали.
А люд збира пляшки в смітті, у парках,
Щоб вижити якось під злиднів шали.

Не можу, ні, спокійно я дивитись
На все, що твориться у нас навколо.
Ти не навчилась нелюдам коритись
Ані чужим, ані своїм ніколи.

Навіки скинула кайдани гніту,
Свободу ждану здобула навіки.
І на виду розбурханого світу
Стоїш, втираючи від сліз повіки!

25—26.04.1999.

* * *

Прийди, моє слово, прийди,
І сядь за столом біля мене.
В пекучих обіймах нужди
Єднають нас дружби знамена.

Багато я літ змарнував —
У юності кожний був дурнем.
Тепер між вечірніх заграв
Душі як відкритись ноктюрнам?

З тобою в роботі удвох
Прогаяний час надолужим.
Не був я, немов скоморох,
До горя чужого байдужим.

Не гнівайсь на мене, сідай,
І ми поговорим, як друзі.
Ще кидатись рано в відчай,
Хоч я — наче вуйко у плузі.

Важка моя доля, важка,
Відомо про це іще здавна.
Так будь мені за ватажка
І піснею будь спозарана.

31.01.1999.

* * *

Немає друзів і не буде.
І що я змушений робити,
Коли нудьга стискає груди —
Вона і я не станем квити.

Всі відцурались, всі зреклися.
Мине доба, ніхто й не дзенькне.
Та з виразом прехитрим лиса
Я не ходив на посиденьки.

Все за столом, все у роботі,
Не видно їй кінця і краю.
В біді по горло, як в болоті.
Чи виберусь коли — не знаю.

Зреклися друзі... Хто підтрима?
Старий зробився, вовкулака.
Живу, як в чорта за дверима.
Не пив, а друзям треба чарка.

Закономірність ту віками
У нас заведено, братове!
Тож не мені ламати з вами
Її усталені основи.

А телефон мовчить... Бувало,
Хоч раз опівночі озветься.
Тепер п'яниця лиш зухвало
Мене ужалить гнівом в серце.

22—24.07.1998.

* * *

Лишився я із власним горем.
Дороги ж клином не зійшлися.
Вже не кажу, що вдвох поборем
Злу одинокість, вдачу лиса

Отих, кого вважав за друзів,
До кого із любов'ю тягся.
Тепер для них я лиш обуза —
Закоханий у гнів Тараса.

Як жив — отак і жити буду,
Інакшим стати вже не можу.
Не жду ні осуду, ні суду —
Сприйму судьбу, як волю Божу!

25.01.1999,
шоста година ранку.

*   *   *

Вже немає куди відкладати,
І нема коли ждати когось.
Позабулись і друзі, і дати,
Котрих знать і стрічать довелось.

Відійшли, відгули у минуле.
І судилось упроголодь жить.
Мов негодою згорблена шула,
Край воріт моя доля стоїть.

У куфайці, в старих черевиках,
Голомоза, з журбою в очах.
І тремтить, як на вітрі сльозинка,
Песимізму душевний відчай.

Я старий і байдужий зробився,
І до кого в житті прихилюсь,
Коли острах, мов найнятий вбивця,
Ходить поруч — нікчема і хлюст.

Не лишай мене, рідна Галинко!
Я без тебе, як шавлії цвіт,
Згасну, згину з раклом в поєдинку
На одній із вечірніх орбіт!

2.09.1998.

НЕ ОСКВЕРНИШ!

Нащадку мій, якщо мене згадаєш
Хоч випадково десь перед людьми,
Я вдячний був би — та про це не взнаю
Вже ні від кого... Не піднять грудьми

Тії землі, що звалиться на мене,
Важка, волога взимку чи в маю.
Звершиться дійство праведне, буденне.
У пеклі жив, а мовив — у раю.

І хто про мене добре слово скаже,
Якщо не ти, земляче, друже мій!
Хто крізь наплив журливого міражу
Озветься у півтиші грозовій.

Єдиний ти не оскверниш з відчаю
Мене й життя моє не оскверниш.
В поезії відвертий я до краю,
Піднявшись до парнасових узвиш.

Хто хоче і що хоче хай говорить.
Я возвеличив друзів фронтових.
І кожний вірш — моя болюча сповідь,
Бо не прийшли вони з передових.

Я перед ними словом сповідаюсь,
Неначе в церкві з матір'ю колись.
Пробач, нащадку, за душі зухвалість —
За них ти і за мене помолись!

5.12.1998.

ХРЕСТ

Рядок вибіга з-під пера,
Як тихий ручай з-під калини.
Слова моя пам'ять збира,
Неначе пшеничні зернини.

А серце щоденно болить,
Чого — до ладу не збагну я.
Важка наближається мить,
Брехун заспіва: «Алілуя!..»

Це буде — мені не втекти
Од фатуму завтра чи потім.
Жорстокість розводить мости —
По них не проскочить мій потяг.

І що доведеться робить,
До кого звернутись — хто скаже?
Недолі зав'юниться пліть,
Хоч «власна поклажа — не важа».

Од жінки із клунком почув
Колись у тролейбусі вранці.
Двоївся їй світ увіччу,
Сльозами стуманений в праці.

Свій хрест, як невдаха, несу,
Зігнулась під роками спина.
Утратив і вроду, й красу,
Поезія — втіха єдина.

У кожного хрест нелегкий.
Чому ж він найважчий у мене?
Іду по життю навпрошки —
Стрічаю селянство нужденне.

Спіткаюсь в дорозі крутій,
Упавши, підводжуся знову.
Не вабить мене супокій,
Бо відданий мужності зову.

Коли ж од зневіри впаду
І хрест уроню у безсиллі,
Снітинці, в людей на виду
Поставте мені на могилі.

На нім троє слів напишіть:
«Онуки, шануйте солдата!»
Калини пучок завогнить
Й заплаче Вкраїна ошатна!

15—17.12.1998.

ПО ЖИТТЮ НЕСЕШ

Удома тиф страшний ти ледве поборов,
Утратив мови дар серед хвороби хащ.
В Німеччину віддав, мій брате, мій Петро,
На каторгу тебе лукавий родич наш.

У сорок третім ти — каліка із калік!—
В поляка в чужині корів, телята пас.
Худий, немов кощій, і ноги ледь волік.
Та мама уві сні приходили не раз.

Дружина в багача німкенею була,
Над вами чотирма знущалась, мов на гріх.
Вас мала за рабів, за дурнів із села,
Що мусять працювать на власників своїх.

Привабливий поляк добродієм родивсь,
Відверто розмовляв із вами з усіма.
Новинами з фронтів, послухавши, ділився,
Приносив приймача, бувало, крадькома.

Коли звільнили ми — в частину ти попав.
Ішов, як всі в полку, супроти німчури.
Та ворог з-за сосни між вранішніх заграв
У тебе полоснув, аж гул схитнув бори.

За голову схопивсь — рука уся в крові.
Чи в нього влучив ти — дізнатися не міг.
Невтомні лікарі в шпиталі фронтовім
Од смерті вберегли під стогони доріг...

Півсотні літ несеш ти кулю по життю,
Що в скроню стрімголов у юності впилась.
Ти з нею вік прожив, як струджений битюг,
Не зчувся, де взялась і старості напасть!

22—23.08.1999.

ЗЕМЛІ БРАТАМ

Коли помру — то нікому й заплакать,
Ніхто в журбі не йтиме за труною.
Лиш вільний ворон може стиха каркнуть,
Зненацька пролетівши наді мною.

Але мені однаково вже буде —
Нічого не побачу й не почую.
Чужі стоятимуть байдужі люди
Побіля мене в пору мовчазную.

Всі молоді... Однолітки і друзі,
Що з ними ріс, ходив гуртом до школи,
Спливли за обрій в журавлиній тузі,
Туманні розбудивши видноколи.

Я так люблю ці сосни над Сулою —
Тримають просинь на своїх верхів'ях,
Коли орел з блакитного розвою
Тінь по шнурочку стеле до підгір'я.

Я так люблю буянь густих акацій,
Достиглих вишень райдуги над тином,
Корів, що йдуть на пашу гордо вранці
Моїм селом — привітним і гостинним.

Снітин, Снітин в гірляндах гір високих,
Зі скіфськими курганами навколо,
Люблю тебе в розхвилених потоках
Важких пшениць під жайворона соло.

Я мушу відтворить у чеснім слові
Апостолів труда в брудних чоботях,
Що сонцем різьблені, як мармурові,
Ведуть комбайни у полів широтах.

Я не помру, бо ще не надивився
На лиця земляків, на грубі руки,
Що аж гудуть од втоми в косовицю
Під місячної тиші перегуки.

Тож не приходь в мою хатину, смерте!
Поки живу — до краплі все віддам я
Землі братам, що змолоду відверті,
І сестрам їх — вродливим, як Даная!

14—18.03.1999.

* * *

Вже третій рік в селі не був я
І не приходив на могилу,
Де ви спите... В думках мандрую
В Снітин, у днину сумнокрилу.

Ви вже пробачте мені, мамо,
Але не знаю, коли вирвусь
Поговорити, рідна, з вами,
Незриму подолавши прив'язь.

Моя Галинка, що любили,
Немов дочку, багато років,
Щодня втрача в стражданні сили.
Які без вас ми одинокі!..

Її хвороба прикувала —
До неї я ланцем прикутий,
Бо залишить не вмію з жалю
І на годину в путах скрути.

Отак і мучусь. Мамо, мамо!
За що мені Господня кара?
А дні кушпелять поза днями,
Немов по вулиці отара.

Пробачте, що ніяк не можу
Приїхать влітку чи весною,
Відкрити душу вам тривожну
Між ясенків густих юрбою!

1.03.1999.

МІЙ НОМЕР

В концтаборі не був я, слава Богу,
Під номером в гулагу не ходив.
Та, життьову кінчаючи дорогу,
Живу під номером — чим завинив?

Його мені в конторі податковій
Вручило звихрене, метке дівча.
Зіниці пломеніли барвінкові
В захмелених чарівністю очах.

А потім з видом мовило негордим:
«Це ваш постійний особистий код...»
Тепер на радість п'яницям і пройдам:
«Ваш номер?..» — наче сорому акорд,

Звучить із каси голос грубуватий...
Так ось для чого дано папірець,
Щоб з гонорару більш відрахувати,
Звести поета працю нанівець.

А я ж тесав думок незриму брилу,
І день, і ніч визбирував слова,
Щоб у рядку, не розгубивши силу,
Вони дзвеніли, як струна жива.

Невже довіку номер цей носити,
Немов гулагу в'їдливе тавро?..
Минулих літ відлунюють копита —
Та не стомилося моє перо.

Дарма, що номер став напереleті.
Допоки слово квітне — буду жить.
Хай в журавлинім неквапливім леті
Душа в просторі піснею бринить!

19—20.02.1999.

* * *

І дощ іде... І дихать нічим...
І важко, важко знов мені...
І час жорстокий мовчки лічить
Мої останні ночі й дні.

Невже останні?.. Боже, милий,
Прошу у тебе одного:
Мене до спокою не силуй,
Не убавляй життя мого.

Не вперше мариться, здається,
Ось-ось у муках задихнусь.
Недуга спинить стукіт серця —
Й душа вже віддана комусь.

Не сплю два тижні я ізряду —
У кріслі ковдрою укривсь.
І смерть, гірку відчувши правду,
В чеканні з'їжилась, мов рись!

20—22.11.1997.

*   *   *

А журавлі курличуть в високості,
Летять, летять через моє село,
Де у садочках набухають брості,
Весни п'янке вчуваючи тепло.

І то дарма, що березень похмуро
З-за обрію завихриться сніжком.
Курли, немов небес клавіатура,
Під журавлиним святиться крилом.

І вже в ранковім небі України
Дзвенить, як гімн свободі і красі.
Через річки і сріберні долини
Пливе у даль по зоряній росі.

Із вирію веселиків стрічаю,
Відкривши душу зболену весні.
Вона в прозорій свіжості розмаю,
Мов дівчина, всміхається мені.

І я, забувши про страждення долю,
Їй руку, як у двадцять, подаю.
Полонений красою молодою,
Стою із нею в струнному гаю!

14.03.1999.

ЗАЩЕМІЛО

Зійшов дірявий сніг. На вулицях немає,
Лиш в лісі залишився у ярах.
Торішнє листя він деінде прикриває.
Весною кожний пагорбок пропах.

Нуртує сік, бринить в березах під корою.
До стовбура лиш злегка притулись,
І зрозумієш: сік виструнює снагою,
Від котрої в саду хмелів колись.

Його не раз я пив, немов свячену воду,
Із кухлика повільно по ковтку.
Душею відчував цілющу прохолоду,
Що будить в жилах трепетність лунку.

А друг по навчанню (де він тепер —
не знаю!)
Берізку іншу в захваті свердлить.
І вже по трубочці до кухлика стікає
Сльозина по сльозі в чекання мить.

Уперше зрозумів — у грудях защеміло,
Сказав собі: «Не буду пити, ні!..
Берізка у сльозах, а в мене в болях тіло.
Які ж з тобою, друже, ми дурні...»

Літа не доженеш... І я, на схилі років,
Здригаюсь, як зустріну хлопчаків,
Що точать сік з беріз — бадьорі, пильноокі.
«Їм боляче!..» — кричу в журбі струмків.

11—13.03.1999.

*   *   *

У білій фаті до вікна, мов невіста,
Схиляєшся, вишне... Розквітнула ти...
Дивлюсь і любуюсь... Мелодія Ліста,
Здається, луна між дерев пишноти.

Блакить понад лісом така світло-синя,
Що глянуть не можна — у далеч пливе.
Красуєшся, вишне, у тишу весінню,
Ледь світу надівши убрання нове.

Спасибі, що нині цвітінням чаруєш.
Вклонюся у пояс, як рідній сестрі.
Можливо, на хвилю у юнь пресвятую ж
Вернуся о цій неповторній порі.

Ще будуть барвінком заквітчані весни
Когось дивувати, голубить когось.
А я доторкнуся, немов до принцеси,
До тебе, душевну тамуючи млость.

І щастя не треба... В захмелений досвіт
Стоїш, освіживши духмяну траву.
В прозоре вікно, через пагілля просвіт,
Всміхнися, допоки на світі живу!

1—2.05.1998.

* * *

Цвіте, цвіте моя гілляста вишня,
Здається, вперше рясно так цвіте.
В моє вікно, як подруга потішна,
Вдивляється — в стуманене й святе.

Краса така, що передать не в силі
Словами прóстими духмяну цвіть.
Пучечки білі в буйному розкриллі
Рад цілувать, щоб серцю не боліть.

Такою ще не зустрічав ніколи —
Хоч вір мені, о весно, хоч не вір!
Недарма подруги її довкола
Ведуть за вроду між собою спір.

Вона схилилась до вікна мойого,
Усміхнено в кімнату загляда,
Немов говорить з відчуттям тривоги:
«Лиш раз на рік буваю молода.

Тому й тягнусь до тебе у обійми,
Як дівчина безглузда і смішна.
Тож, всупереч недугам, не старіймо.
Один ти в мене, в тебе я одна!»

А я чомусь лиш оцінив сьогодні
Її красу — од друзів не втаю.
Стою, немов перед Хрестом Господнім,
Навпроти вишні в роздумі стою.

Молюсь до неї в рокотанні міста,
Удосвіта і ввечері молюсь.
І їй одній, в промінних рос намисті,
Іще не раз відверто поклонюсь!

23—24.04.1999.

* * *

В сутінках падав мені він під ноги
І від куща по стежині відводив.
Заполонив мене розуму подив —
Не розумів солов'я застороги.

Брала цікавість: в чому́ отут справа?
І, задивившись, раптово збагнув я:
В ріднім гніздечку матуся-любава
Крихітних діток вже спати лаштує.

Щоб не тривожить їх, не заважати,
Од запашної крушини пішов я.
Пурхнув кмітливець у кущ пелехатий
І задзвенів — діткам зичив здоров'я!

12.06.1998.

*   *   *

Спека така, що не можна дихнути,
Ліс причаївся в яруг супокої.
Небо над ним у блакитнім розвої
Звисло, мов купол ясний парашута.

Люди розхристані йдуть в Голосіїв.
Свіжість вдихають бадьоро легені.
Протягу подих у вітті зеленім
Променів барвних мітелки розвіяв.

Києве рідний мій, Києве древній,
Ти, ніби велет, підвівся на кручах.
Між солов'їв, невгамовно-співучих,
Вмився в насназі Дніпровій джерельній.

Де ще таких відшукати солістів?
Кожний із них бере ноту найвищу.
Співом чарівним освячує тишу,
Розшаленівши в духмяному листі.

Кажуть в народі: «Серденько, буває,
В нього не витрима співу такого.
Пада він раптом із раю хмільного,
Крильця розвівши в безумнім відчаї».

Слухав не раз я: в обіймах калини
Як соловей надривається в пісні,
Трелі даруючи нам благовісні
В місячні теплі вечірні години.

І збайдужілим не був, мов святоша,
В час, як до щастя подати рукою...
Ліс причаївся в яруг супокої,
Спека пригасла, і дихати можна!

12—14.06.1998.

ПЕРЕД ВІКНОМ

У зелені густій і клени, і тополі.
І шастають між них меткі синиці.
Над ними у небес привабливім роздоллі
Щурі шугають — радісні кмітливці.

А перед вікнами, голублений роками,
Стоїть каштан, спокійний спозарана.
Розбростився у вись, у ширину гілками —
Повільно, зачудовано й неждано.

Кремезний і міцний, коріння вузлувате,
Мов пазурі чіпкі, ввігнав у землю.
Для нього не страшні бурани і пасати,
Що з гуркотом вриваються в пустелю.

Стоїть, немов атлант, небес тримає чудо,
Мене бадьорить величчю своєю.
Балкон — нарозтіж, свіжості прелюди
Полинули, стривоживши алею.

В корі нуртує сік, мов доброта у генах,
Підвівсь перед очима красень справжній.
Він стільки у листках, неначе у легенях,
Повітря відновив окрузі нашій.

Машини гуркотять під випари бензину,
Газують і димлять, аж дихать нічим.
Нікому не скажи — за правду, мов провину,
Ударить словом, як мечем двосічним.

Із ніг до голови обіллє гніву брудом,
Не радий будеш ти, що вразив пройду.
Ну а каштан за глум не дорікає людям...
Забули — хто ми є, якого роду!

28—29.06.1998.

СУЛИЦЯ

За Козубівкою*, між ситнягами
Та між привабливою лепехою,
Тече спокійно Су́лиця віками —
Сули притока з мутною водою.

Немов бурчак — мала і непомітна,
Між долами й левадами дзюркоче.
Біля місточка, вдалині од світла,
Зіткала ряска рушничок охоче.

Схиляють верби кронисту палітру,
Асфальтову доріжку обступивши.
На поворотах свіжий пошуг вітру
В машин пориві важкувато дише.

Садки і хати у хустинах пилу,
Дозрілі груші світяться медами.
Жінки вигонять в череду зрідилу
Корів,
        підпасуючи під тинами.

А Сулиця тече незримо, тиха.
Гелгочуть гуси, й каченят вервечку
Виводить качка — сизокрила втіха,
Ковток води вгамує суперечку.

Маленька річенька — в струмку такому
Моє дитинство край села купалось.
Тепер у мріях лиш спішу додому —
Та не вернути безтурботну шалість!..

16.08.1998.

---

* Село на Лубенщині.

З НАТУРИ

Щурі, малі щурі,
Ну як вас не любить?
У спалахах зорі
Шугаєте щомить.

У неба висоті,
Над кронами дерев
Проноситесь в гурті,
Аж серденько замре.

Дивлюсь, дивлюсь на вас —
На темнім тлі небес
Ви творите в цей час
Мелодію чудес.

У пискові дзвінкім
Вас ледве ловить зір.
Торкаєте в крутім
Польоті сяйво зір.

На клені у дворі
Листочок ледь тремтить.
...Щурі, малі щурі,
Ну як вас не любить?

6—7.07.1998.

КВІТУЄ ЛИПА

Липневий мед збирають дружно бджоли,
Гуд завмира на схилах берегів.
Блакитний день під сонцем ясночолим
Стоїть над гаєм в щебеті птахів.

Нестерпна спека... Дозрівають вишні...
Край стежки рожі в барвах пелюстин.
І тиша дарить літу на узвишші
Нектар цвітінь у спалахах росин.

Квітує липа. Стовбур в три обхвати.
Немов невіста вбралась до вінця.
Під полиском проміння сизуватим
Вслухається у подих вітерця.

Горує крона в капелюсі неба,
Дзюркоче молодо струмок здаля.
Долина розузорена, мов зебра,
Барвінкову доріжку простеля.

Золотяться галузки в медоцвіті.
І кожна трудівниця — скарб-душа! —
Збира нектар по крапельці у вітті,
Снаги ковтнуть з листочка поспіша.

Прохожі зупиняються не вперше,
Дивуються невтомності бджоли.
Зітхає липа, синь плечем підперши.
Дві хмарки, мов лебідки, попливли.

Духмяніє, п'янить медами крона,
Невтомну рать зібравши звідусіль.
Гудуть лункі над ставом неба дзвони,
І пада крижень в бризок заметіль!

12—14.12.1998.

НАД ОЗЕРОМ

Йдуть на Дідорівку* і діти, і дорослі,
І серпень лічить дні свої передостанні.
А птахи, що жили в галузок повноросі,
Готуються летіть в краї південні, дальні.

Ще небо навкруги прозоре, як ніколи,
Над лісом віковим фіалками розквітло.
Стоять міцні дуби, мов стражники довкола.
Вбираючи промінь мінливо-барвне світло.

А люди йдуть і йдуть до лісу, мов до храму,
Щоб душу освіжить повітрям, надто чистим,
Напитися снаги по крапельці, по граму
Із чашечок лунких, що світяться між листом.

Шубовснуть в тишу вод, як в райдужні
прелюди,
Назустріч поплиівти дівчатам, ніби феям...
Колись я карасі тут заповзято вудив
На гумовім човні, хоч ніч грішив хореєм.

Від щастя примовкав і радувавсь, бувало,
Коли на глибині, поміж зела густого,
В обідню тишину у мене лиш клювало —
І заздрив мій сусід, кепкуючи недовго.

Тепер не відшукать ні друзів, ні рибалок,
А озеро, на жаль, замулене, зміліло.
Життя бере своє... Під злет качок і галок
Ходжу поміж красунь, мов пілігрим, несміло.

Засмаглі, молоді... І кожній сниться віно.
На пагорбі крутім виспівує чарчина.
А серпень лічить дні.... За ним услід повільно
Йде осінь чарівна... Горить в лугах калина.

20—25.08.1998.

* Озеро в Голосієві.

НЕ ЖАРТИ

Я оспіваю мій Снітин,
Сулу дзеркальну оспіваю.
На тлі рядків, немов світлин,
Залишу чарівливість гаю.

Він край дубинки, за селом,
Виходить майже на дорогу.
Грачиним вигнувшись крилом,
Плантацію затінив довгу.

В гурті школярок запальних
Колись там шарував з тобою
Колгоспні буряки... Між них
Дзвеніла сріберність красою.

Я крадькома в очей блакить,
Щоб ти не бачила, дивився.
Калинова над яром віть
Зітхала, вбравшись в повнолистя.

А перед вечором ішли
В село, захмелені любов'ю.
«Прийди, — сказала, — до Сули,
Де обнялися клен з вербою».

Як смеркло, я не йшов — летів.
Але мене ти обдурила.
Пригасли квіти почуттів,
Мов серед ночі зір вітрила...

Хотів я оспівать Снітин,
Сулу дзеркальну оспівати.
А ти прийшла крізь літ сатин
В ранковім сні: «Життя — не жарти!»

19—20.12.1998.

ВІДГОМІН

Прошу: не ображайтеся на мене.
Ви «Білим танцем» душу схвилювали,
Дарма, що юність, як листок із клена,
Фронтів завія в чужині зірвала.

Читав, радів — і плакав, як дитина.
Яку ж потрібно силу волі мати,
Щоб вдавану не виявить гординю,
І запросить на вальс, немов на свято,

Того, хто вас і помічать не хоче.
А вам сподобавсь, полонив красою,
Хоч ваше літо вицвіло жіноче
Й журавкою зника за далиною.

На танець ви запрошуєте вперше.
Тож грай, оркестре, у замрії скрипки!
Сльозу від щастя непомітно стерши,
Йдете — і квітнуть зорі, як гвоздики.

«Не осудіть, що йду до вас... Пробачте!» —
Повторюєте в помислах несміло.
Назустріч він всміхається неначе —
І серце неслухняне затремтіло...

Неввічливість даруйте землякові,
Що втрутився у подвиг особисто.
Ваш «Білий танець» — відгомін любові,
Журлива пісня і весна барвиста!

12—13.11.1998.

* * *

І дощ, і сніг. З покрівель крапа.
Стоїть погода нульова.
Насупивсь вечір — мов по трапу
Зійшов на землю в час Різдва.

У хаті — тиша. Сплять сусіди.
А ті, що зверху, — де вони?
На «вольво» виводок приїде —
Не жди вже більше тишини.

Чотирирічна в них дитина —
Дівчатко з виром в голові.
І хлопчик — батькова гординя! —
Ще менший добрих зим на дві.

А як почнуть ганять по хаті,
Бить каблучками що є сил,
То не дадуть дружині спати,
Хоч північ розділяй навпіл.

Він бізнесмен — меткий пронира,
В квартиру долари вгатив.
Ні в чому знать не хоче міри...
Не скажеш слова супротив!

9.01.1999.

БУКЕТИК

Розщедрився квітень, розщедривсь
Теплом і рясними дощами,
Щоб людям лишити душевність
У прибраних скверах вітрами.

Бубнявіють вишні в садочку
І вже продають в переходах
Жінки
у блакитнім віночку
Букетики пролісків гордих.

Не гордих — а дуже тендітних,
Їх боязко брати у руки:
У лісі напатрали діти
І мати, бліда од розпуки.

О, як мені пролісків жалко,
Вони ще не встигли дихнути,
А вечір під вікнами шарка —
Навік завтра можуть заснути.

Букетик приніс я додому,
І хвилю дружина радіє
Цвітінню весни голубому,
Що в росах примружує вії.

Як боляче серцю дивитись —
Вмирає красивість природи.
Нам треба у лісі молитись,
Неначе у храмі свободи.

2.04.1999.

* * *

Температура тридцять вісім
Тримається, хоч сядь та й плач.
Не кланявсь дурню і гульвісі,
Прибитий наступом невдач.

А ти лети, лети, мій коню,
В путі ніхто не здожене.
Черкне сльоза раптово скроню
Під вітру соло вогняне.

Температура — то нічого.
Нехай би дідько її взяв!
А завтра лікарка надовго
Зашле в лікарню — досить прав.

Три дні я кашляв нестерпимо,
Хрипить у грудях ще й тепер.
Кажу собі: «Таблетки пиймо,
Щоб не зустріть вві сні химер!»

Чогось такий я ніяковий.
Позбутись грипу як мені?
Та крешуть блискавок підкови,
Аж іскри врозсип крем'яні.

Пегасе, друже мій буланий,
Утримаюсь — що б не було.
Прорвусь крізь мороку тумани
Усім зависникам на зло!

4.04.1999.

* * *

А холод, а холод такий неймовірний,
Що з хати не хочеться вийти.
І небо захмарене, й вітер загірний
Розбурхався, несамовитий.

Оце тобі травень, що квітом привабив.
І день Перемоги святої.
А вітер гундосить, як в захваті рабин,
Нікому немає спокою.

І гне за парканом високі тополі,
Аж подих з жалю завмирає.
Листочки лискучі, тендітні і кволі,
Мигтять, тріпотять у відчаї.

А холод собачий — дрижу у кімнаті,
І ноги у тапцях замерзли.
Зринають людці, мов сусіди вирлаті,
З обличчям байдужим і брезклим.

Цього перед сном іще не вистачало.
Зірву затуманення сіті.
Душа вільнодумна — звитяги начало,
І слово — як жайвір в зеніті...

9.05.1999.

НЕ ПЕРЕЙТИ...

Вірі СИРОТІ

За те, що ви на світі живете,
Що я із вами стрівся випадково,
Дарую щедро почуття святе,
Переливаючи в криштальне слово.

Очей вогонь не кожному стерпіть
Судилося при першому вітанні.
Метку зухвалість, мов квітучу віть,
Зустрів на розпачу і щастя грані.

А слово гостре — так і стережись,
Бо не збагнеш, як боляче ужалить.
Умить стемніє над тобою вись —
Та душу зболену освітить жалість.

Все зрозумів... Добра і простоти
Збагнув одразу повінь невгасиму.
Ви, мов ріка, яку не перейти,
Що зберігає молодість і силу.

Вклоняюсь вам, що руку подали
Через життєві збурені пороги.
Тепла буянь, під сріберність Сули,
Прийміть, як скарб шаноби не убогий.

Вас понесу у просторінь небес
На відчайдушних розкрилах поезій,
У переливі миготливих плес,
Як у вінку любистку і гортензій!

11—12.06.1999.

ЗАКОТИЛОСЬ СОНЕЧКО...

Закотилось моє сонечко, закотилось,
Та й не зійде воно вже ніколи.
І сльозами душа опечалена вмилась
Від мого нестерпимого болю.

Я не можу між люди увечері вийти,
Що сидять у дворі говірливо.
Все про тебе питатимуть, праведний світе,
Згасла доле моя нещаслива!

Плачу вдень і вночі я, і вдосвіта плачу,
А тебе не докличуся в хату.
За твою доброту чим сьогодні віддячу,
Хто колишньому скаже солдату?

Якби ти повернулась до мене, Галино,
Пригорнулась, як влітку на Ельбі,
На піввіку б, мабуть, помолодшав, єдина,
А тепер хоч у воду із греблі.

Я зову тебе, кличу, а ти не приходиш,
Уві сні появися на хвилю,
Як в чужій чужині у халаті наопаш —
Усі муки життєві осилю.

Я приїхав до тебе — озвися хоч словом,
Поверни мені радості крила,
Щоб тебе підійнять над селом бірюзовим,
Де клекоче лелеченька біла.

Поруч тебе стою — бересточки з'юрмились,
Розпашілося небо довкола.
Закотилось моє сонечко, закотилось,
Та й не зійде воно вже ніколи!

19.06.1999.

ДВА ТИЖНІ

Тебе нема, а я все прислухаюсь,
Що ти в кімнаті — як раніш, озвешся.
І серед ночі кидаюсь, жахаюсь,
Неначе дідько зопалу приверзся.

Тебе нема... Не можу я змиритись.
Лежить постіль, не заслана два тижні.
Зі мною ти не встигнула проститись.
Жену думки — болючі і невтішні.

Два тижні — а душа ніяк не вірить.
Тому й не можу засинать ночами,
Бо при тобі одвертий був я лірик,
Тепер ходжу, як збіднений прочанин.

Прокинуся раптово — ніби дишеш.
Мов навіжене, серце стрепенеться.
То по кімнаті тиша ходить лише,
І п'є північі свіжість, як з відерця.

Хоч уві сні на мить прийди, Галино,
Порадь, як жить вразливому у світі.
Мов чорні хмари, пропливають днини,
В сльозах пекельних вдосвіта умиті.

О, як же важко в непритомнім стані
Ти мучилась — згасали кволі сили.
Ні слова не сказала в день останній,
Коли на поміч янголи спішили.

Не віриться... Чому?.. І сам не знаю.
З балкона виглядаю, мов причинний.
Ось-ось, здається, ввійдеш, милий раю,—
Я двері відчинив у крик грачиний...

26—27.06.1999.

ЛІКУЄ ЧАС

Невже не вгамуюсь?.. Лікує, кажуть, час.
А біль мій не стихає, хоч я уже старавсь
Триматися, не плакать, показувати вид,
Що рана заживає і... плач мені набрид.

Лиш вийду на подвір'я — сусіди, як один,
Втішають, розважають, хвилин урвавши плин.
А я ніяк не можу словечка їм сказать.
Як перейду — не знаю! — життя розбиту гать.

Лиш сльози набігають, стискає горло біль,
Кров наповня́є груди, прибавивши зусиль.
Я мушу вибачатись, мовчати мушу я,—
Звивається під серцем зажура, як змія.

Іду скоріш до хати — сльозисті ручаї
Течуть повільно й тихо на вилиці мої.
Не можу ні дихнути, ні стриматися теж.
Нема моєму горю спокою, ані меж.

Галинко, що зробила зі мною нині ти?
Чого пішла зарані в обійми темноти?
Хоч словом чи півсловом озвися з далини,
І розпач мій душевний з обличчя прожени.

Чому, чому не хочеш вернутися — скажи.
Не жить мені без тебе в недолі на межі.
Кричу, аж світ здригнувся: «Чекаю,
повернись!»
Та лиш луна згасає, вирізьблюючи низь...

27.06.1999.

* * *

Здрастуй, мій зошите, здрастуй!
Горя повік не загою.
Ти піднімаєш мій настрій,
Як розмовляю з тобою.

Ти додаєш мені сили
Слово виводить по слову,
Дарма, що душу сточила
Шашіль в годину грозову.

Не розлучався у мріях,
Хоч до лікарні потрапив.
Через розлуку в надію
Йшов по стуманення трапу.

Смерть за плечима стояла
В реанімації в нóчі.
Доля крута на поталу
Кидала в стогони й корчі.

Болі здолав я і муки,
Галю у маренні бачив.
Тягся крізь далеч розлуки,
Подих відчувши неначе...

12—14.07.1999.

Урологія центральної міської клінічної лікарні м. Києва.

СПІШУ

Чого тепер — не знаю сам! —
Лягаю спать зарані.
Дивлюся в зорні небеса
Крізь пагілля каштанні.

Кому потрібний, ну, кому?
З ким розділю журбу я?
Як жити в світі одному —
Тебе, любов святую,

Не запитав в останню мить.
Чому раніш не вчила?
У грудях звечора болить,
Мов куля ужалила.

Якби ти знала: важко як
З пітьмою розмовляти.
І не тебе, а переляк
Стрічать серед кімнати.

Казали мудрі лікарі:
«Забудьте на півроку...»
А я спішу, мов до зорі,
До тебе — крок по кроку...

31.07.1999.

* * *

Не буду про тебе писати
І згадувать також не буду.
Та мовчки благаю стократо:
«Врятуйте від зашморгу, люди!..»
31.07.1999.

Куля у скроню впилася

(З перекладів)

ВІРШІ, ПІДКАЗАНІ СЕРЦЕМ

(За Мікаїлом Мушфіком)

Серце мені підказало:
«Вірно почать — немало!»
Успіху дні — утіха,
ці пречудові дні,
Дні веселощів, сміху —
вславлені в праці дні,
Будуть іще й мені.

«Вірно почать — немало!» —
Серце знов підказало
Й вирішило додати:
«Мука — а не життя,
Це для того супостата,
Що не жив до пуття!»
І заводські ворота,
колій стрічки стальні,
Світлі перлини поту —
трепетні і рясні —
Будуть іще й мені.

«Щастя — в минулім, хлопче!» —
дід говорив не раз.
Серце забути хоче
приказку в даний час.
Серце мені підказало:
«Вірно почать — немало!»

Срібнобарвисті ночі — дзвінна весни пора,
Над ариком садочок, в сяйві снігів гора,
Сонце жагуче в небі і джерела пісні —
Будуть іще й мені!

Із циклу «МИ ТУТ ВОЮВАЛИ»

(За Семеном Гордєєвим)

1. ТРАНШЕЯ

Василеві БУНДЗЯКУ

Колючий терен квітне під горбом,
А на висотці, в мареві безкраїм,
Траншея наша — це вона од бомб
Нас захищала під весни розмаєм.

І спогади спливають — тут мене
Поранено, а там комвзвода вбито.
Ми в ній, накриті вражим артвогнем,
Тримались, щоб на крок не відступити.

З колгоспним головою в сяйві нив
Іду — стрічає сторона зарічна.
Траншею нашу — пам'ятку війни,
Тут хлібодари зберегли навічно.

Розлогий терен знову забілів,
Мигтить струмок у сонця переливах.
Із кожним роком героїзм батьків
Стає дорожчим для синів щасливих.

2. ПАМ'ЯТНА ХАТА

Лежали в болоті, прикриті дощем,
Хотіли спочить не в осінньому полі —
На свіжому сіні у теплій стодолі.

Коли ж наступати ми знову почнем?..
Нас в ночі тривожні будили зенітки —
Замерзлих, суворих, промоклих до нитки.

А там, за болотом, де відгук завмер,
Де в розвідку наші виходили з бору,
У тихім селі, що зоветься Підгори,

Нас ждали страждальці...
«Заїдем, шофер,
В село оте... Бачиш двох сосон вітрила —
Там хата стояла, що нас обігріла».

Заходим, хвилюємось — тьмариться світ,
В ній мешкають інші, і все тут змінилось.
Ох, серце, чого так шалено забилось,

Згадавши війну за туманами літ?
Поранений мінним осколком щербатим,
Я знову в обіймах привітної хати.

«А де ж сивобровий господар-коваль?»
І чую: «У сина померти припало...»
«А кузня?..» — «Селяни її зруйнували».

Буває, на мить заполонить печаль,
Коли пережите привидиться горе...
Отак мене стріли знайомі Підгори!

3. БАЛАДА ПРО СОЛДАТА

Дві тисячі сіл він з неволі звільнив,
До річки Хорол сотню рік переплив.
Останній лишився ривок через гать:
До рідної хати рукою подать.
Та куля ворожа у скроню впилась,
І світ перед ним похитнувся ураз.
Добігти до річки не встиг мій земляк,
А навзнак упав у червоний лозняк.
Лежав на землі — посивілий, мов дим.
Натомлена чайка тужила над ним.
І юність солдата з собою взяла,
Який біля рідного згинув села!

В ДОНЕЦЬКОМУ СТЕПУ

(За Семеном Гордєєвим)

Сплетіння рейок і доріг,
Вогні заводів, шахт глибини.
І птиць переклик на зорі
Над мирним степом України.

На землю гайворон спустивсь,
Пройшов состав із антрацитом.
І синя рейка — доторкнись!—
Коліс розгоном розігріта.

Закрито путь. І поки знов
Шлагбаум дасть прохід машині,
Рука стальна, під скрипу зов,
Тяга вагончики глибинні.

Вони виходять з надр землі.
До дна пройшли тут горя брості,
І кров солдатів, що в імлі
На крем'яний упали простір.

Безмежний простір!.. Ворог мер,
Топтав красу його при втечі.
Та ширше випрямив тепер
Кам'яновугільні він плечі.

Закон один: працюй без втрат.
Через степи, і гори, й луки
Всі шахтарі, як брату брат,
Натруджені стискають руки!

ЗАЛІЗНИЙ АДАМ

(За Петрусем Макалєм)

Можеш, місто, ти спрагу свою втамувати,
Бачиш:
люди на вулиці в чергу стають.
То рум'яні, немов продавці, автомати
Негазовану воду весь день продають.

Я монетку в щілину кидаю хвацько,
Але де він, струмочок?
Терпляче стою.
Автомате, у тебе залізна хватка:
На очах затискаєш копійку мою.

Миготливо заблимав скляними очима,
Забурчав, засопів:
«Не віддам! Не віддам!»
Що за Єва тебе махлювать научила,
З роду роботів перший, залізний Адам?

І невже нашептала металу на вуха
Продавщиця, що в білім халаті завжди,
Передавши свою наймудрішу науку,
Як воздвигнути дачу розкішну... з води.

Може б, дати тут волю тверезим погрозам,
Та моя що є сили вдаряє рука!
Подивіться — дійшло! Прокидається розум!
Шугонула у висохлу склянку ріка!

Експромти

(Рядки, строфи, присвяти)

* * *

Галинці

Усі квітки душі своєї,
Всю ніжність серця запальну
Віддам тобі, моя лілеє,
Щоб повернуть твою весну!

6.03.1967.

* * *

Петрові БІБІ

Всьому наперекір творити треба,
Докіль живеш під синьоквітом неба.

Листопад, 1983.

* * *

Я поклонивсь Волошина могилі,
Здолавши крем'янисту крутизну.
Внизу спалахували говірливі хвилі
І місяць сипав срібнодзвінь рясну.

26.08.1985
Коктебель.

*   *   *

Мільярди, мільйони, і тисячі, й сотні...
Де ж ділася совість, де ж ділася честь?
Все віддано в руки нахабній босоті,
Що з фінками ходить в імлі перехресть.

1995.

*   *   *

Каті МАТУРІ
на вісімнадцятиріччя.

Учися в роки молоді —
Ще доля усміхнеться.
І прийде щастя у труді
Під завмирання серця!

23 лютого 1996.

*   *   *

Дмитрові МІЩЕНКОВІ

(Напис на книжці «Сповідь», 1997)

Дарую «Сповідь» я тобі,
Цінуючи, як брата.
За зустріч дякую судьбі,
За доброту — стократо!

4 лютого 1998.

*　*　*

Олександрові МАТІЙКУ

(Напис на книжці
«А юність на Ельбі лишилась», 1997).

У нас доля неоднака,
Неоднака, ні.
За прихильність — шана й дяка,
Вдвічі — за пісні.

20.09.1998.

*　*　*

Аллі МАЛІЄНКО

(Напис на книжці
«А юність на Ельбі лишилась», 1997).

Любив дівчат красивих,
Жінок чужих любив,
А вам в рядках правдивих
Душі дарю мотив!

22.09.1998.

З давніх зошитів

* * *

Друзі труда і звитяг,
Вам свої співи складаю.
Стріньте, як рідних дитят,
В тиші зеленого гаю.

Ніжні сердець пелюстки,
Ніби обійми розкрийте.
Злет у них, може, хисткий,
В душах — неправди ж ні крихти.

Краплі добра я шукав
В морі бурхливім словеснім.
Ними пісні напував,
Лік забуваючи веснам.

Хай солов'ями летять,
Вас окриляють щохвилі,
Квіти весняні життя —
Сестри, брати мої милі!

* * *

(Уривок)

Юності моєї рідна сестро,
Подруго хоробра, незнайома,
Через років швидкоплинних верстви
Сорок другий знов, як папілома,
Виступа на серці мовчазному
І стиска його биття гаряче.
Ви в полон йдете по мли порому,
Ворон смерті над полками кряче.
Кров'янять, печуть вогнисті рани,
Та не впасти б, не зронить сльозини.
Очі свердлять цівкою нагана
Конвоїрів мішкуваті спини.
І неволі зашморг затягає
Ворог над Барвінковим, Ізюмом.
Гоготять в пожежі небокраї,
Над степами нависають сумом,
«Вкороти мені життя, всевишній,
Або дай всім Прометея силу...»
А під тином цвіт роняють вишні,
Наче сльози в кучерявість пилу.

* * *

Я співав про життя на війні,
Про атаки й походи криваві.
Про бійців, що вмирали в борні,
Впавши навзнак в яру чи в галяві.

Я співав про бої за Москву,
За Варшаву, за Відень, Софію.
Коли ж знову мене позовуть,
Я піду — май на мене надію.

Пригадавши минулу війну,
Буду з друзями в битви ходити,
Щоб тебе, весночолу, ясну,
Не ганьбили криваві бандити.

Щоб не знала ти воєн тяжких,
Україно, прещедра матусю!
Я тебе понесу у віки
І від ноші тії не зігнуся...

* * *

Друзі мої, побратими, герої,
Вип'ємо разом повні бокали.
Та пригадаємо, як у двобої
З ворогом лютим перемагали.

Як поривалися мужні, завзяті
В битви гарячі, в битви смертельні.
Як зустрічалися у сорок п'ятім,
В лісі прославши солдатські шинелі.

Вип'єм за тих, кому з нами не пити —
Жить їм завжди у серцях поколінь.
Стіл наш, як завжди, не щедро накритий
Під фронтової гармонії дзвінь.

Вип'ємо, друзі, за те, щоб ніколи
Більш не ходити шляхами боїв.
Щоб наші діти вивчали у школі,
Як ми життя здобували для їх!

* * *

Заплiталася у скронi
Сивини намiтка.
Юнiсть мчалась у фургонi,
Мов струнка сусiдка.

Промайнули портупея
Й санiтарна сумка.
Долетiло з-за траншеї:
«Лейтенанте, струнко!»

То менi доповiдала
Юнiсть словом шустрим
Про багнети, що зухвало
Упивались з хрустом

В нiмчури серця захланнi
В зайнятiй окрузi.
Замовкали в тишi раннiй
Солов'ї в галуззi...

Заплiталася у скронi
Сивини намiтка.
Юнiсть зникла у фургонi,
Мов струнка сусiдка!

* * *

Полудень віку у двері постукав,
Навстіж сьогодні ти їх розчини:
З ним до світлиці заходять Прилуки,
Удай гінкий поспіша з тишини.

Стиглим колоссям прибоїть пшениця,
Росяну стежку в ній вітер прослав —
Нею дитинство твоє смуглолице
В гості до тебе прийшло, Борислав!

Тож посади його, друже, до столу,
З донькою поряд його посади.
Полудень твій?.. Не повірю ніколи —
В тебе наснаги на трьох молодих!

15.07.1973.

МАТЕРІ

За мовчання пробачте мені,
І не гнівайтесь, мамо, прошу я.
Крадькома не зітхайте одні —
Кожний крок ваш у мріях цілую.

Скоро знов на спідницю рясну
Привезу для вас рубчику з міста.
Зустрічать шістдесяту весну
Вийде сонце із вами барвисте.

Під вікном розіллє аромат
Повнолистий пахучий любисток.
Та не здумайте, мамо, ронять
Сліз пекучих прозоре намисто.

Журавлями пролинуть хмарки —
Будуть в небі високім зникати.
Скинуть яблуньки одяг маркий,
Вдягши плаття небес блідуватих.

Ви сусідів за стіл запросіть,
Юність також покличте з собою.
І на покуті, в зелені віть,
Сядьте з нею, неначе з сестрою.

Може, з дальніх, незнаних доріг,
Літ важких подолавши запону,
У цей ранок на рідний поріг
Прийдуть тато, змарнілі до скону.

Стріньте їх, як стрічали раніш,
Коли тато з конюшні вертались.
Коли вечір у зоряний ківш
Сипав птахів чаруючий галас.

Вже давно у нас тата нема...
Я в шістнадцять пішов поміж люди.
Вчив життя не по книгах-томах,
А по хатах чужих в путах скрути.

Мамо, мамо!.. За Вовчок на шлях
Виряджали, казали мені ви:
«Будь покірним — покірне теля
Ссе дві матки... Тож долі не гнівай!»

Та, на жаль, я коритись не вмів.
І від того, можливо, ще й досі
Не шануюся в друзів юрмі,
А плетусь у життєвім обозі.

Маю нині за віршів рядки
Кусень хліба і пучечку солі.
Може, тим і смачний він такий,
Мов у зайця віднятий на полі.

Ваші руки у репин вінці
За життя скільки діла зробили,
Скільки в копи зв'язать пшениців
Встигли ви, не жаліючи сили.

...За мовчання пробачте мені,
І не гнівайтесь, мамо, молю я.
Крадькома не зітхайте одні —
Кожний крок ваш у мріях цілую!

1958

* * *

Уже наш син пішов служити дійсну,
І ти його на путь благословила.
А в мене серце боляче занило,
Немов йому у грудях стало тісно.

І пригадалось: Харків, сорок п'ятий,
У придане приніс я перемогу.
Мені вклонялись вишні край порогу,
Дівчата мальв підносили агати.

Настурції жовтогарячі чаші,
Як молодості келихи прозорі,
Сіяли радістю в солдатськім зорі,
Вливаючи любов у груди наші.

Та синові прийшлось рости без батька,
Бо ти соромилась мене, студента.
Любов згубилась, як в траві монета,—
З книжками розділяв я неполадки.

Університет лишився за плечима —
Усе простила фронтовичка вірна.
Але, на жаль, важка стежина спірна
Взяла від мене сина невмолимо...

Уже наш син пішов служити дійсну,
А батька і знає, і не бачив.
Та вірю я, що серцем він гарячим
Розсудить нас а чи простить — незвісно!

1964

*   *   *

Повнішають бруньки на кронистих деревах,
І сонце між гілок — набряклих і рожевих —
Розвішує промінь прозоро-сині шалі,
Що випрали вітри — холодні і зухвалі.
Незримо тане сніг... Звеселені струмочки,
Зволоживши тонку блакитності сорочку,
Збігають по стежках, як хлопчики русяві,—
Обійми розкрива їм вербка на галяві.
У приярках дубки — брунатні, коренасті,
В заметах до колін, неначе в синім рясті,
Замріяно стоять, розполивши бекеші,—
І білочки на них, як зоряниці перші.
А молодості вир суремить у клітинах,
Мов радісне «курли» в світанках журавлиних.
Навколо розлилась чутлива тиша гаю —
Це березень весну щедротну зустрічає
На розкрилі доріг, в озонній Кончі-Заспі,
Прославши в далечінь пташиний ранку заспів.

*   *   *

Земля, як в пелюшках дитина,
Всміхається весняним ранком.
І сонце, мов достигла диня,
Висить на гудині за ганком.

А горобець співа, цвірінька,
В піску полощеться, радіє.
Та вмить під стріху, як в шпаринку,
У смертній пурхнув безнадії.

І кіт припав, застиг на місці,
Тремтять пір'їни в хижих лапах.
А очі круглі та іскристі,
Й між кігтями кровиці запах.

...О, скільки раз в лабетах смерті
Й мені доводилось бувати,
Коли у битов круговерті
Страждав і жив, як всі солдати!

* * *

Летять два кібчики — щаслива птиця.
Курок дробовика звела правиця.

Один із них, благавши допомоги,
За мить упав сусідові під ноги.

І довго бився в березі у муках,
З життям прощався в надвечір'я звуках.

А другий з жахом облетів навколо
І зник, узявши певну частку болю.

У них любов була свята і вірна.
А ти в душі живеш — зрадлива й гнівна.

* * *

...Знов білки свічами хвостатими
Спалахують під крони шатами.

Несуть на дерево із дерева,
Через горбів смугасті черева,

Горіхи, райдугою смажені
На хмелем плетеній піддашині.

А потім в дупла замасковані
Складають, ранком зачаровані.

Одна й мені горіха кинула
І віддаль до землі аршинила.

А він упав і репнув надвоє,
Де виступав обручик дратвою.

У лапки ніжні білка пирскає,
Гілля гойдається колискою.

Палає осінь в Голосієво.
Чарівністю півнеба всіяно!

* * *

Пророчих слів, окрилених
Нікому не забуть:
«Бєлінського і Гоголя
З базару понесуть».
Збулись поета помисли,
Зійшла життя зоря.
І сяє, закликаючи
До щастя трударя.
Тепер в селі оновленім,
У вільному селі
Читають, перечитують
Дорослі і малі
Бєлінського і Гоголя,
Шевченка і Франка.
Достиглі правди зернята
В них кожний відшука.
Схиляється до півночі
Над книжкою дівча —
Чиюсь любов, радіючи,
Тарас добру навча.
Волосся, чорне, вимите,
Крилом звисає з пліч.
Зірки, промінно-сяючі,
У небі світить ніч.
«Пора лягати, внученько,
Лиця марніє цвіть...»
«Іще, Тарас Григорович,
Про Катрю розкажіть...»
Отак з братами й сестрами,
Які збулись оков,
Говорять, правду сіючи,

Шевченко і Франко.
Татусь дочці всміхається
Крізь вигорілий вус.
Чоло його добрішає —
Дівча торкнулось вуст.
...Село моє навчається,
Лягла до школи путь.
Бєлінського і Гоголя
З крамниць уже несуть.
Слова збулись Некрасова —
Зоря життя пала
Над звільненою долею
Вкраїнського села.

* * *

Молоді ми, невгамовні —
Поросль буйнолиста.
Нам дорогу доля вповні
Перейшла з дитинства.

В ранки росяні і свіжі
Нас земля, як мати,
В убранні шовковім, ніжнім
Виходжа стрічати.

Пшеницями-врожаями
Ми її прикрасим,
Щоб вона гордилась нами
Й молоділа з часом!

* * *

Горить багаття під гайком,
Тріщить поволі хмиз.
П'є дівчина із юнаком
    Степів кумис.

Серця: як дзвони в тишині,
Рокочуть і гудуть.
«У цілім світі ми одні —
    Моєю будь!»

Цілунків жар, обійм вогонь
Відчула вперш вона.
Здалось, не з літепла долонь —
    З хвиль вирина.

Стоять в долині трактори,
Закраплені в мазут.
«Спочатку даль переори —
    Щоб сильним буть!..»

...Зірчасту неба чорноту
Дуб-кручень підпира.
Тут Наливайко бідноту
    В загін збирав.

Йому смуглянка із села
По стежці польовій
Не раз в душі своїй несла
    Весни напій.

...Горить багаття під гайком.
Зоріє неба вись.
А дівчина із юнаком
    Знов обнялись!

МАВКА

Вчителька входила в клас гомінливий.
В зорі дівочому — радості зливи.

Сонячний промінь в смагляві косички
Злегка блакить заплітав у кіснички.

Скраплював сріблом голівки вихрясті —
Сяяли краплі, мов роси у рясті.

Мрійно дзвенів соловейко із саду,
Співом п'янку чарувавши троянду.

Часто любила тебе викликати
Вчителька сива, привітна, як мати.

Ти пташеням ув одвіт щебетала —
Щастя, здавалось, для тебе замало.

...Щоб ти сьогодні дала за ту хвилю,
Ніжна, змарніла і мила й немила?

Горе, мов камінь, звалилось на тебе,
Тільки людей сторонитись не треба.

Тільки не треба бродить, як сновида,
Зілля збирать серед ночі й завидна.

Хай твоїх мук не побачить до згину
Той, що тебе, мов судьбу свою, кинув.

Він у життя увійшов пустоцвітом,
Дарма, що молиться ввечері й світом.

До семінарії вчитись поїхав,
Скривдив тебе, молода солов'їха!

В келії скніє безвусий апостол,
Вдома ти слізьми зволожуєш постіль.

Соромно вийти до подруг, на люди.
Хто міг подумать, що так воно буде?

...Якось вертався я з дому до міста,
В травах купалася осінь барвиста.

Поїзда ждать на однім полустанку
З ним довелося у розквіті ранку.

Спершу він думав, що я не помічу,
Бив на байдужість мою чоловічу.

Мовчки поглянув з-під вій хитруватих,
Зустрічі нитку старався порвати.

Очі у книжку встромив, як булавки,
Щоб не спитався про тебе я, мавко!

...Хай у життя тобі шлях по моріжку
Стеле учительки світла усмішка!

*   *   *

Очі барвінкові ранок розплюща,
Скинувши прозоре тиші покривало.
Ганки мальовничі на бузку овали
Розпустили коси хмелю і плюща.

Гомін покотився під гудінь хруща.
Із наряду вийшов бригадир вродливий.
В яблуні розквітлі вдарили приливи
Дотепу і жарту в подиху куща.

Скоро понад шляхом з кузовів машин
Подруги розіллють видзвони пісенні.
Розузорить вітер пломенем жоржин

Лиця молодечі Ганни чи Оксені.
Може, усміхнеться і мені котрась —
Я її любові б, як май груш набравсь!

* * *

Бовтнулася щука і гурт верховодок
Метнувся над річкою урозсипну.
Лиш кільця од бризок стривожили згодом
У заріжку лілій легку білизну.

І більше нічого... Під берегом тихим,
Де ледве темніють мохнаті корчі,
Уздрів я зненацька, як сторожко диха
Вдоволена щука, водицю п'ючи.

І водить плавцями, й зіркими очима
Спокійно і пильно довкіл позира.
А в мене вербичка стоїть за плечима,
В незримі відерця блакить набира.

Її захищу од вітрів-суховіїв,
Що землю пустошать, як дика орда.
У мене щодень доброта пломеніє,
Неначе в криниці джерельна вода!

* * *

Хлюпа неспокій
З лук повсякчас.
В ноти високі
Дзвонить бекас.

Мідні сережки
Виснуть з беріз.
Вишив мережку
Ставом рогіз.

В росній травиці
Коник озвавсь.
Ранок в криниці.
З сонцем скупавсь.

Вийшли дівчата —
В променях шлях! —
Весну стрічати
В рідних полях!

* * *

Він мовчазний і хитрий,
Улесливий, лукавий.
Пилюку з столу витре,
Наллє у кухлик кави.

Коли ж ти, брате-хлопче,
Йому вже більш не треба,
В багно тебе притопче
І наглумиться з тебе!

* * *

Виносять сусідку, виносять
Із хати в холодній труні.
І полудня сонячна просинь
Вуста прикрива мовчазні.

А люди, злостиві, байдужі,
Й тепер марнословлять в дворі.
І гострить в замерзлій калюжі
Зима
ковзани
дітворі.

Ридають оркестрові труби,
І глухо зітха барабан.
Викочує вітер з-під дуба
Криничної свіжості жбан.

Виносять сусідку із хати,
І яблуні в тиші німій,
Мов сироти — зблідлі, цибаті,
Востаннє вклоняються їй.

Вона їх садила, ростила,
Плекала, як рідних дітей.
Їй легшою буде могила,
Як сад навесні зацвіте!

23.02.1972.

ЯЛИНКА

Ялиноньці гіллястій,
Красивій без прикрас,
Ми всі говорим: «Здрастуй!»
Вклоняємось не раз.

Вона ж зелені віти,
Мов руки, простяга.
Ну, як тут не радіти,
Матусю дорога!

Вогні, немов троянди,
На хвої пломенять.
У хороводі радий
З нас кожний заспівать.

Ми візьмемось за руки
І підемо в танок.
Вплететься в пісні звуки
Лапатенький сніжок.

Тобі Ванько й Галинка
Складали ці слова,
Ялинонько, ялинко,
Красуне лісова!

* * *

Ех, напитися б в тому струмкові,
Що зволожує тиші безсонь,
Та й податись на луки шовкові
За дитинством безжурним в погонь.

Розкуйовдить волосся чорняве
Під вітрів перегук в далині,
Сміх барвінком розсипать у трави,
Що таять Наливайка пісні.

І, стомившись, у долах росистих
Розпластатись, лягти горілиць,
Розшиваючи в помислах вистіг
Із блідих вечорових зірниць.

І вдихати повітря медове
Буйновітих присульських левад,
Де галуззя розчісує довге
Свіжий легіт вербичкам навгад.

Доторкнутись, немов випадково,
До дівочих обвітрених скронь,
Та й податись на луки шовкові
За дитинством безжурним в погонь.

БРАТАЙТЕСЬ, ЛЮДИ!

Хотів би степом бути я,
Щоб передзвоном звать пташиним:
«Братайтесь, люди!.. Нам сія
Майбутнє спалахом жоржинним».

Хотів би птахом бути я,
Щоб пролітать над видноколом:
«Братайтесь, люди!.. Не в боях —
У дружбі квітнуть нашим долям!»

Хотів би вітром бути я,
Щоб просурмить на всю планету:
«Братайтесь, люди!.. В мли краях
Важкого гніту рвіть тенета!»

Та мушу громом бути я,
Щоб вчасно
вдарить
в дзвони
світу:
«Братайтесь, люди!.. Битв змія
Повзе із кишла Уолл-стріту!»

*   *   *

Кремінь об кремінь —
Іскор скалки
Скотяться в темінь,
Як світлячки.

Серце об серце —
Зрине пожар.
Блисне джерельце
Полум'ям чар.

Крона об крону —
Вир-буревій
Зірве корону
Млі боровій.

Дзвони об дзвони —
Гуркіт небес
Виповнить гони
Сяєвом плес!

* * *

Мій Києве, люблю я твій неспокій,
Душі ясної молодечий пломінь.
Софії спалах в синяві високій,
Незатихаючих майданів гомін,

Де снігурів червоногрудих зграї
Розбризкують намисто горобини.
І галаслива дітвора нуздає
Білокопитих коней хуртовини.

Люблю тебе, коли ідеш на зміну
У сяйві миготливої зірниці —
Завод на схилах тишину промінну
Розбуджує мелодіями криці.

Мій Києве, ти молотами праці
Своїм синам виковуєш майбутнє.
Вони твої сподвижники, обранці,
Яким вславляти робітничі будні.

Проніс, як лицар, крізь віки погорду,
Криваві рани у труді загоїв.
Не поклонявсь ти ворогові зроду,
А йшов супроти смерті і розбоїв.

Тобі Вкраїна випростала крила.
І вись така орлинить над тобою,
Що в кожного подвоюється сила —
Освячена Дніпровою снагою!

ПРО АВТОРА

Олекса Іванович Максимейко народився 26 травня 1921 року в с. Снітині Лубенського району Полтавської області в трудовій сім'ї. Закінчивши Лубенську фельдшерсько-акушерську школу, пішов на фронт. Був кулеметником, санінструктором, військфельдшером. Восени 1942 року у Північній Осетії двічі тяжко контужений. Від Ельбрусу дійшов до Ельби. Учасник штурму Берліна. Друкувався в дивізійній та армійській газетах. Війну починав рядовим, закінчив старшим лейтенантом. По війні навчався в Київському університеті, працював у редакціях журналів: «Колгоспник України», «Радянська школа» та ін. Нагороджений орденом Вітчизняні війни 2-го ступеня, багатьма медалями. Інвалід війни.

Автор поетичних книжок: «Суцвіття» (у співавторстві, 1965), «У пломені літ» (1972), «Відлуння часу» (1981), «Солдатською ходою» (1986), «Наперекір долі» (1990), «Весни у березових сережках» (1991), «Зустріч після прощання» (1992), «Колосок на вітрах» (1994), «Всупереч літам» (вибране, 1995), «Солдатської мужності ніжність» (1995), «Росою травневою вмитий» (1996), «А юність на Ельбі лишилась» (1997), «Сповідь» (1997). Окремі вірші друкувалися російською, білоруською, осетинською, чуваською мовами.

Член Спілки письменників України.

«Оранта» — нова книжка поета.

ЗМІСТ

В КУПЕЛІ ВОГНЕННІЙ ХРЕЩЕНІ

Як люблю я тебе 5
Крути 6
Найрідніші брати 8
«Каштани у цвіту... Мов свічі полум'яні» . . . 9
Чи міг подумать? 10
Хірург 11
Нектар любові 13
«Перу білизну... У лікарні» 18
«І знов лікарня... Трудно в ній тобі» . . . 19
«Ні сніжинки. Лютий. Двадцять друге» . . . 21
Стрітення 22
«Якими ще мені словами» 24
Молю 25
В роботі ми жили 26
Коли б я міг 28
«Спокоєм диха листя на вишні» 30
«На тебе важко вже дивитись» 31
«Все про війну та все про тебе» 32
«З кожним днем втрачаєш сили» 33
«Ой, недовго вже, недовго» 34
1999 35
Голос відчуваю 36
Пробач 38
Оранта 40
Ждала 41
Не будеш в обиді 42
«Не жалів я себе, не жалів» 43
«Десятки літ шука вас, друже» 44

Озовись 45
На Спаса 47
Нагорода найвища 49
«Така краса, що словом не сказать» 51
Врятувала 52
Козачка 53
«Нестримно лине час... Минає майже рік» 56

ПО ЖИТТЮ, ЯК ПО ЗАМКНУТІМ КОЛУ

НЕ МАВ СПОЧИНУ *(цикл)*

1. Повернувся 57
2. Доброта 59
3. Не чув землі 61
4. Ввижались грати 63
5. На річці 64

Солдатом був 65
Вчителю мій! 68
По замкнутім колу 69
В судьби на висоті 71
Вдячний 73
Багнетом слова (спогад) 74
Із весною фронтами пройшов 77
Баладний витязь 78
Крило 79
Чудотворець 80
Де вірші ті? 82
Геній 84
Отак би й я хотів 86
Птиця щастя 87
Боїться 88
«Так, є на світі Бог — я лиш тепер повірив»... . 90
«Дарую вам «Сповідь» — правдива і чесна» . . 91
На дорогу 92
«Середина літа... Середина літа...» 94
Страйкарі 95

«За правду страждали в далекім Сибіру» . . 97
«Деруть, обдирають і нині, як липу» 98
«Народові треба і хліба, й до хліба» 99
Настя 100
Мотря 102
Підлість 103
«Почався лютий місяць... Сиджу один в кімнаті» . 105
Село Копили 107
Болить 113
Між чесних був 114
Диптих:
1. Півсвідомо 116
2. Важко повірить 116
Протилежність 118
Плаче 119
Великдень:
1. *(З дитячих літ)* «Верба зеленіє і ніжні листочки» 121
2. «Спливло все минуле... Ніхто на коліна» . 122
3. *(Через десятки літ)* «Стрічаєм Великдень в сум'яття акорді» 123
«Мій милий світе, Україно» 125
Скинула кайдани 126
«Прийди, моє слово, прийди» 127
«Немає друзів і не буде» 128
«Лишився я із власним горем» 129
«Вже немає куди відкладати» 130
Не оскверниш! 131
Хрест 132
По життю несеш 134
Землі братам 135
«Вже третій рік в селі не був я» 137
Мій номер 138
«І дощ іде... І дихать нічим...» 139

«А журавлі курличуть в високості» 140
Защеміло 141
«У білій фаті до вікна, мов невіста» 142
«Цвіте, цвіте моя гілляста вишня» 143
«В сутінках падав мені він під ноги» 144
«Спека така, що не можна дихнути» 145
Перед вікном 146
Сýлиця 147
З натури 148
Квітує липа 149
Над озером 150
Не жарти 151
Відгомін 152
«І дощ, і сніг. З покрівель крапа» 153
Букетик 154
«Температура тридцять вісім» 155
«А холод, а холод такий неймовірний» . . . 156
Не перейти 157
Закотилось сонечко 158
Два тижні 159
Лікує час 160
«Здрастуй, мій зошите, здрастуй!» 161
Спішу 162
«Не буду про тебе писати» 162

КУЛЯ У СКРОНЮ ВПИЛАСЯ

(З перекладів)

Вірші, підказані серцем *(за Мікаїлом Мушфіком)* 163
Із циклу «Ми тут воювали» *(за Семеном Гордєєвим)*:
1. Траншея 165
2. Пам'ятна хата 166
3. Балада про солдата 167
В донецькому степу *(за Семеном Гордєєвим)* . 168
Залізний Адам *(за Петрусем Макалєм)* . . . 169

ЕКСПРОМТИ

(Рядки, строфи, присвяти) 170

З ДАВНІХ ЗОШИТІВ

«Друзі труда і звитяг» 173
«Юності моєї рідна сестро» (уривок) 174
«Я співав про життя на війні 175
«Друзі мої, побратими, герої» 176
«Запліталася у скроні» 177
«Полудень віку у двері постукав» 178
Матері 179
«Уже наш син пішов служити дійсну» . . . 181
«Повнішають бруньки на кронистих деревах» . 182
«Земля, як в пелюшках дитина» 183
«Летять два кібчики — щаслива птиця» . . . 184
«...Знов білки свічами хвостатими» 185
«Пророчих слів, окрилених...» 186
«Молоді ми, невгамовні» 188
«Горить багаття під гайком» 189
Мавка 190
«Очі барвінкові ранок розплюща» 192
«Бовтнулася щука і гурт верховодок» . . . 193
«Хлюпа неспокій» 194
«Він мовчазний і хитрий» 195
«Виносять сусідку, виносять» 196
Ялинка 197
«Ех, напитися б в тому струмкові» 198
Братайтесь, люди! 199
«Кремінь об кремінь» 200
«Мій Києве, люблю я твій неспокій» 201
Про автора 202

Літературно-художнє видання

МАКСИМЕЙКО Олекса Іванович

ОРАНТА

Лірика

За редакцією автора

Художнє редагування *В. В. Кузнєцова*

Технічний редактор *С. І. Павлюк*

Коректор *С. В. Гордіюк*

На обкладинці використано малюнок худ. А. Сафаргаліна. Медсестра.

На другій сторінці на фото:
Г. М. Дмитриченко та О. І. Максимейко.

Здано на виробництво 02.08.99.
Підписано до друку 25.08.99 Формат 70×90[1]/32.
Папір книжково-журнальний.
Гарнітура літературна. Друк високий..
Умовн. друк. арк. 7,6. Обл.-вид. арк. 7,8.
Тираж 500 прим. Зам. 0229004.

«Ex libris» Ltd
252006, Київ-6, вул. Анрі Барбюса, 51/2.

Друкарня видавництва «Преса України».
252006, Київ-6, вул. Анрі Барбюса, 51/2.

Максимейко О. І.

М17 Оранта: Лірика. — К., Екслібрис, 1999. — 208 с.

ISBN 966-7110-02-8

«Оранта» — нова книжка відомого українського поета, якого у свій час підтримали Максим Рильський, Володимир Сосюра та Абрам Кацнельсон. До неї увійшла інтимна лірика про дружину, з котрою автор пройшов дорогами Великої Вітчизняної. Тут і вірші про голодне дитинство, про земляків — дотепних і кмітливих, серед яких судилося зростати і жити йому. Подано кілька перекладів з поетів дружніх народів. Вміщено і повоєнні рядки, що у свій час не потрапили до попередніх видань.

EX
LIBRIS
ПЕТРО
КРАВЧЕНКО

Щоранку мов іду в забій
Довбати лаву збоку я.
В кімнатній тиші голубій
Не мав ніколи спокою.

Між глиб словесної руди
Шукаю слова блискітку.
Збадьорюю себе завжди,
Не відаючи просвітку.

Коли ж засяє, мов опал,
У вірші слово знайдене,
Радію, стримуючи пал,–
Воно співуче й праведне!..

16.08.1998р.